

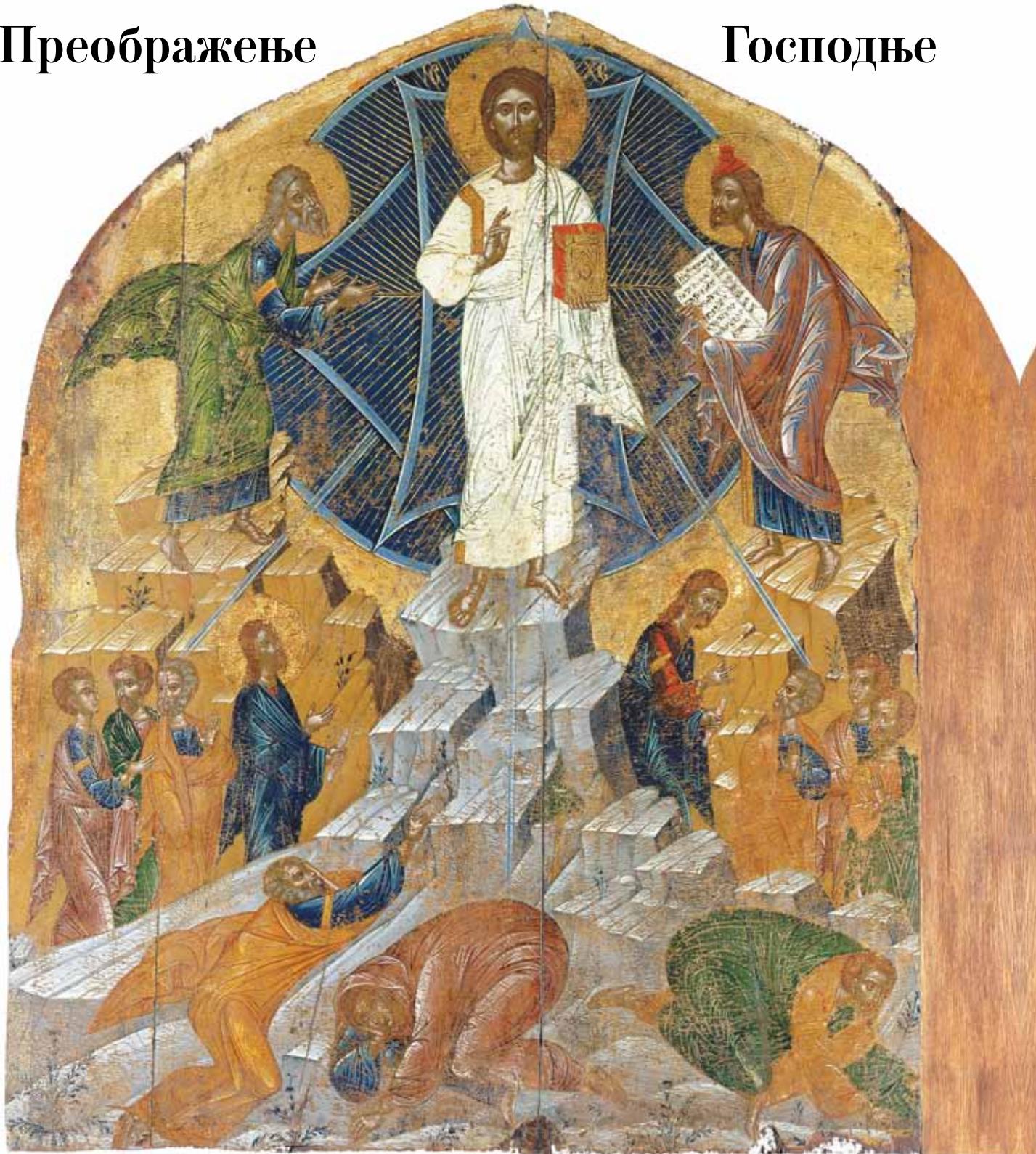

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

Преображење

Господње

Број 1185-1186 Цена 90 динара 2,5 КМ 1-15. август 2016. године

У овом броју:

| Порука Светог и Великог Сабора Православне Цркве | Вековни трон српских патријараха | Религија и веронаука су део културне и образовне свести | Деца у традиционалној српској култури | Адам – створен од праха земљиног | Крст као предхришћански символ смрти и живота | Пустињска Помпеја | На путу за Емаус |

Порука Светог и Великог Сабора Православне Цркве православном народу и сваком човеку добре воље

Песном хвалимо и славимо Бога „милосрђа и сваке утхе“ што нас је удостојио да се у току недеље свете Педесетнице (18–26. јуна 2016) састанемо на Криту, где су апостол Павле и његов ученик Тит проповедали Јеванђеље у првим годинама живота Цркве. Благодаримо Једном у Тројици Богу што је благоволео да у једнодушности окончамо заседање Светог и Великог Сабора Православља који је сазвао Васељенски Патријарх Вартоломеј уз сагласност Предстојатеља помесних аутокефалних Православних Цркава.

Верно следујући примеру светих Апостола и богоносних Отаца, и овај пут смо проучили Јеванђеље слободе „којом нас Христос ослободи“ (Гал. 5, 1). Као темељ нашим богословским трагањима служило нам је уверење да Црква не живи за себе. Она преноси сведочење Јеванђеља благодати и истине. Она свој васељени нуди дарове Божје – љубав, мир, правду, помирење, силу Крста и Васкрсења, ишчекивање вечности.

1. Први и основни задатак који је пред себе поставио Свети и Велики Сабор био је да проглашије јединство Православне Цркве. Постојеће јединство, засновано на светој Евхаристији и апостолском прејемству (наслеђивању, сукцесији) епископа, треба да јача и да доноси нове плодове. Једна света, саборна (католичанска, свеобухватна) и апостолска Црква јесте богочовечанска заједница, предокушање и доживљавање Есхатона (будуће коначне стварности Царства Божјег) у светој Евхаристији. Као трајна Педесетница, она је неућутни пророчки глас, присуство и сведочење Царства Бога љубави. Верна једногласном

апостолском Предању и светотајинском искуству, Православна Црква представља аутентични продужетак Једне свете, саборне и апостолске Цркве, као што исповедамо у Симболу вере и као што нам потврђује учење Отаца Цркве. Наша Црква доживљава Тајну божанског домостроја (икономије) спасења у свом светотајинском животу чије средиште јесте божанствена Евхаристија.

Православна Црква изражава своје јединство и своју саборност (католичност, свеобухватност) помоћу сабора. Саборско начело (синодалност) прожима њену организациону структуру, као и начин на који се у њој доносе одлуке и одређује њен даљи историјски ход. Аутокефалне Православне Цркве не представљају конфедерацију Цркава, него сачињавају Једну свету, саборну и апостолску Цркву. Свака локална Црква, служећи свету Евхаристију, јесте присуство и пројављивање Једне, свете, саборне и апостолске Цркве на једном месту, односно у одређеном месту. У погледу православне дијаспоре у разним земљама широм земнога шара, на Сабору је одлучено да буде продужено функционисање епископских сабрања, надлежних за једну земљу или за више земаља, све док не буде могућа примена канонске акривије (пуног поштовања канонског поретка). У састав тих сабрања улазе канонски епископи које одређује свака аутокефална Црква понаособ и који и даље припадају својој матичној Цркви. Доследним функционисањем епископских сабрања јемчи се поштовање православног начела синодалности (саборског начела).

У току Светог и Великог Сабора наглашен је значај досадашњих сабрања Предстојатеља и формулисан је

предлог да Свети и Велики Сабор постане установа која се понавља у одређеним временским размацима.

2. Учествујући у божанственој Евхаристији и молећи се за васељену, дужни смо да после свете Литургије наставимо Литургију и сведочимо веру пред блискима и далекима, у складу са јасном заповешћу Господа Христа пред Вазнесење Његово: „И бићете ми сведоци у Јерусалиму и у свој Јудеји и Самарији и до краја земље“ (Дела ап. 1, 8). Поновна евангелизација Народа Божјег у савременим секуларизованим друштвима и евангелизација оних који још нису познали Христа представљају непрекидну обавезу Цркве.

3. Одазивајући се на дужност да сведочи истину и своју апостолску веру, наша Црква придаје велики значај дијалогу, поглавито дијалогу са инославним хришћанима. На тај начин се и остали хришћански свет тачније упознаје са правим православним Светим Предањем, са вредношћу светоотачког учења, са литургијским искуством и вером православних хришћана. Дијалози које Православна Црква води никада не значе компромис у питањима вере.

4. Експлозије фундаментализма, уочљиве у крилу разних религија, представљају израз болесне религиозности. Трезвени међурелигијски дијалог знатно доприноси изграђивању узајамног поверења, мира и помирења. Уље религијског доживљаја ваља употребљавати да би се зацеливале ране, а не да би се распиривала ватра ратних окршаја. Православна Црква без околишена осуђује ширење ратног насиља, прогоне, изгон и мучко убијање припадникâ верских заједница, принудно преверавање, трговање избеглицама, отмице, мучења и одвратне ликвидације. Она диже глас тешке оптужбе против оних који руше храмове, верске симболе и споменике културе. Изражава своју посебну забринутост због положаја хришћана и свих прогњених мањина на Средњем истоку и другде. Упућује апел светској заједници да заштити православне староседеоце тамошњих крајева и друге тамошње хришћане, као и укупно становништво тога подручја, које има ненарушиво право да остане у својој отаџбини у статусу равноправних грађана. Наш Сабор позива све релевантне чиниоце да без одлагања уложе систематске напоре да се прекину ратни сукоби на Средњем истоку, као и свугде где и даље букте, и да се омогући повратак прогнаних на њихова огњишта.

Посебан апел упућујемо моћницима Земље да се потруде да мир и правда преовладају у земљама из којих потичу избеглице. Желимо да подстакнемо политичке власти, грађане и православне хришћане земља у којима ојачене избеглице траже уточиште да им и даље пружају помоћ по својим могућностима, од свога сувишка или мањка.

5. Савремена секуларизација тежи ка аутономизацији човека од Христа и од духовног утицаја Цркве,

коју иначе самовољно поистовећује са конзервативизмом. Западна цивилизација, међутим, носи на себи неизбрисиви печат доприноса хришћанства у великом временском трајању. Уз то Црква показује спасоносни значај Богочовека Христа и Тела Његова као места и начина живота у слободи.

6. У оквиру савременог приступа браку Православна Црква сматра нераскидиви однос љубави између мушкирца и жене „Тајном великом“ која нас упућује на однос Христа и Цркве. Исто тако, „малом Црквом“ назива породицу, која произилази из брака и представља једино јемство за васпитавање деце.

Црква стално наглашава вредност уздржања. Хришћанско подвигништво се коренито разликује од било каквог дуалистичког аскетизма, који отуђује човека од живота и од другог човека. Оно га, напротив, повезује са светотајинским животом Цркве. Уздржање се не тиче само монашког живота. Аскетски етос је одлика хришћанског живота у свим његовим појавним облицима.

Свети и Велики Сабор, осим конкретних тема о којима је одлучивао, указује, сажето, и на следећа онтолошка и актуелна савремена питања:

7. Што се тиче теме односа хришћанске вере и позитивних наука, Православна Црква избегава туторство над научним истраживањем и не заузима став по сваком научном питању. Она благодари Богу што научницима даје благодатни дар да открију непознате стране Божје творевине. Савремени развој позитивних наука и технологије доноси корените промене у нашем животу. Он нам пружа значајне услуге као што су олакшан свакодневни живот, суочавање са озбиљним болестима, лакша комуникација међу људима, истраживање свемира и тако даље. И поред свега тога, има и разноврсне негативне последице као што су манипулисање слободом, постепено губљење драгоценних традиција, упропашћивање природне околине и оспоравање моралних вредности.

Научно знање, ма колико се развијало најбржим могућим темпом, не покреће човекову вољу нити даје одговор на озбиљне етичке и егзистенцијалне проблеме, на трагање за смислом живота и света. Ови проблеми изискују духовни приступ, што Православна Црква и чини уз помоћ биоетике засноване на хришћанској етици и на светоотачком учењу. Напоредо са поштовањем слободе научног истраживања Православна Црква указује на опасности које се крију иза одређених научних достигнућа и наглашава човеково достојанство и његово божанско назначење.

8. Очигледно је да су данашњу еколошку кризу иззвали духовни и етички узроци. Она је укорењена у незаситој грамзивости и себичности које воде у неразумно искоришћавање природних багатстава, оптерећеност атмосфере штетним за-

гађењима и промену климе. При хришћанском сагледавању проблема тражи се покажање за злоупотребе, уздржљивост и аскетски етос као лек за прекомерну потрошњу.

Човек истовремено мора да негује у себи свест о томе да је само „економ“ (управитељ у име домаћина), а не власник творевине Божје. Православна Црква непрестано наглашава да и будући нараштаји имају право на природна добра која нам је поверио Творац. Из тог разлога и она активно суделује у разним међународним еколошким подухватима, а први септембар је одредила за дан молитве за заштиту природне околине.

9. Насупрот силини уравниловке и безличној хомогенизацији, спровођеној на разноразне начине, Православље се заузима за поштовање идентитета и самосвојности људи и народâ. Оно се противи осамостаљивању економије у односу на човекове основне потребе и њеном претварању у циљ по себи. Напредак људскога рода не зависи само од раста животног стандарда или пак од напретка економије на уштрб духовних вредности.

10. Православна Црква се не меша у политику. Њена реч остаје препознатива, али је и пророчка јер испуњава дужност заузимања за човека. Људска права се данас налазе у средишту политике као одговор на савремене друштвене кризе и политичке преокрете, а за циљ имају заштиту грађанина од државне самовоље. Наша Црква приододаје том циљу такође обавезе и одговорност грађана, као и потребу сталне самокритике политичарâ и грађана ради суštинског болјтка друштва.

Она превасходно наглашава да, кад је реч о човеку, православно „треба“ превазилази видокруг устављених људских права. Јер, „већа од свега“ јесте љу-

бав какву нам је открио Христос и каквом су живели они који су Му верно следили. Инсистира још и на томе да темељно људско право јесте и заштита верске слободе, односно слободе савести, веровања, богослужења и свих његових индивидуалних и колективних израза, а то обухвата и право сваког верника и сваке верске заједнице да своје верске дужности врши слободно од сваког државног уплитања, као и право на јавно религијско поучавање.

11. Православна Црква се обраћа младима који трагају за пуноћом живота, за животом пуним слободе, правде и стваралаштва, али и љубави. Она их позива да се свесно прикључе њој, Цркви Онога Који је Истина и Живот.

Позива их да дођу и да са собом донесу црквеном Телу своју виталност, своје немире и недоумице и своја очекивања. Млади не представљају просто будућност Цркве, него и њену динамичну, стваралачку садашњост на локалном и универзалном нивоу.

12. Свети и Велики Сабор је пред нама отворио хоризонт за савремену многообразну васељену. Нагласио је нашу одговорност у простору и времену, притом свакда у перспективи вечности.

Чувајући неокрњеним свој светотајински и сотирилошки карактер, Православна Црква је осетљива за бол и егзистенцијалну узнемиреност народâ и за њихов вапај за правдом и миром. Она „из дана у дан“ благовести спасење Господње и објављује међу племенима земаљским славу Његову, „у свим народима чудеса Његова“ (ср. псалам 95).

Молимо се да вас „Бог сваке благодати, Који вас позва у вечну Своју славу у Христу Исусу, ... пошто мало пострадате, усаврши, утврди, укрепи, утемељи; Њему слава и сила у векове векова. Амин“ (1. Петр. 5, 10–11).

+ Константинопольски Вартоломеј,
председник
+ Александријски Теодор
+ Јерусалимски Теофил
+ Српски Иринеј
+ Румунски Данило
+ Нове Јустинијане и свега Кипра
Хризостом
+ Атински и све Јеладе Јероним
+ Варшавски и све Польске Сава
+ Тиране и све Албаније Анастасије
+ Прјашевски и све Чешке и Словачке
Растислав

Делегација
Васељенске Патријаршије

+ Карелијски и све Финске Лав (Леон)
+ Таљински и све Естоније Стефан

+ Пергамски Јован
+ Амерички Димитрије
+ Немачки Августин
+ Критски Иринеј
+ Денверски Исаја
+ Атланте Алексије
+ Принчевских острва Јаков
+ Прикониски Јосиф
+ Филаделфијски Мелитон
+ Француске Емануил
+ Дарданелски Никита
+ Детроитски Николај
+ Сан-Франциски Герасим
+ Кисамски и селински Амфилохије
+ Корејски Амвросије
+ Силивријски Максим
+ Адријанопољски Амфилохије
+ Диоклијски Калист
+ Јерапољски Антоније, на челу право-
славних Украјинаца у САД

+ Телмиски Јов
+ Хариупољски Јован, на челу патријаршијског Егзархата православних парохија руске традиције у Западној Европи
+ Ниски Григорије, на челу православних Карпаторуса у САД

Делегација
Александријске Патријаршије

+ Леонтопољски Гаврило
+ Најробија Макарије
+ Кампалски Јона
+ Зимбabwe и Анголе Серафим
+ Нигеријски Александар
+ Триполиски Теофилакт
+ Рта Добре Наде Сергије
+ Кирински Атанасије

+ Картагенски Алексије
+ Муанзе Јероним
+ Гвинејски Георгије
+ Ермопольски Николај
+ Иринопольски Димитрије
+ Јоханесбуршки и преторијски Дамаскин
+ Акре Наркис
+ Птолемаидски Емануил
+ Камерунски Григорије
+ Мемфијски Никодим
+ Катанге Мелетије
+ Бразавилски и габонски Пантелејмон
+ Бурундијски и руандски Инокентије
+ Мозамбички Хризостом
+ Њеријски и Горе Кенијске Неофит

Делегација Јерусалимске Патријаршије

+ Филаделфијски Венедикт
+ Константине Аристарх
+ Јордански Теофилакт
+ Антидонски Нектарије
+ Пеле Филумен

Делегација Српске Цркве

+ Охридски и скопски Јован
+ Црногорско-приморски Амфилохије
+ Загребачко-љубљански Порфирије
+ Сремски Василије
+ Будимски Лукијан
+ Новограчанички Лонгин
+ Бачки Иринеј
+ Зворничко-тузлански Хризостом
+ Жички Јустин
+ Врањски Пахомије
+ Шумадијски Јован
+ Браничевски Игнатије
+ Далматински Фотије
+ Бихаћко-петровачки Атанасије
+ Будимљанско-никшићки Јоаникије
+ Захумско-херцеговачки Григорије
+ Ваљевски Милутин
+ Максим у Западној Америци
+ Иринеј у Аустралији и на Новом
Зеланду
+ Крушевачки Давид
+ Славонски Јован
+ Андреј у Аустрији и Швајцарској
+ Франкфуртски и у Немачкој Сергије
+ Тимочки Иларион

Делегација Румунске Цркве

+ Јаша, Молдавије и Буковине Теофан
+ Сибињски и трансилвански Лаврентије

+ Вадски, Фелеачки, Клужа, Албе,
Крисане и Марамуреша Андреј
+ Крајове и Олтеније Иринеј
+ Темишварски и банатски Јован
+ Западноевропски и јужноевропски
Јосиф
+ Немачке и Средње Европе Серафим
+ Трговиштански Нифонт
+ Алба Јулије Иринеј
+ Романски и бакауски Јоаким
+ Доњодунавски Касијан
+ Арадски Тимотеј
+ Амерички Николај
+ Орадеје Софроније
+ Стрехајски и турсеверински
Никодим
+ Тулсејски Висарион
+ Салазе Петроније
+ Угарски Силуан
+ Италијански Силуан
+ Шпански и португалски Тимотеј
+ Северноевропски Макарије
+ Плоештија Варлаам, патријаршки
викар
+ Ловишта Емилијан, викар архиепи-
скопа римничког
+ Викински Јован Касијан, викар архи-
епископа у Америци

Делегација Кипарске Цркве

+ Пафски Георгије
+ Китијски Хризостом
+ Киринијски Хризостом
+ Лемески Атанасије
+ Морфски Неофит
+ Константијски и амохостски
Василије
+ Кикоски и тилиријски Никифор
+ Тамаски и оринијски Исаја
+ Тримитунтски и лефкарски Варнава
+ Карпасијски Христофор
+ Арсинојски Нектарије
+ Аматунтски Николај
+ Лидре Епифаније
+ Хитарски Леонтије
+ Неапољски Порфирије
+ Месаријски Григорије

Делегација Јеладске Цркве

+ Филипâ, неапољски и тасоски
Прокопије
+ Перистеријски Хризостом
+ Илијски Герман
+ Мантинијски и кинуријски
Александар
+ Арте Игнатије

+ Дидимотиха, Орестијаде и Суфлија
Дамаскин
+ Нијејски Алексије
+ Нафпакта и Светога Власија Јеротеј
+ Самоски и икаријски Јевсевије
+ Кастројски Серафим
+ Димитријадски и алмирски Игнатије
+ Касандријски Никодим
+ Идре, Спецâ и Егине Јефрем
+ Серски и нигритски Теолог
+ Сидирокастра Макарије
+ Александрупольски Антим
+ Неапољски и ставропольски Варнава
+ Месинијски Хризостом
+ Илијски, ахарнски и петрупольски
Атинагора
+ Лангадски, литијски и рендински
Јован
+ Нове Јоније и филаделфијски
Гаврило
+ Никопольски и Превезе Хризостом
+ Јерисоски, светогорски и ардамедиј-
ски Теоклит

Делегација Польске Цркве

+ Луцки и познањски Симон
+ Лублински и хелмски Авель
+ Ђајалисточки и гдањски Јаков
+ Сјематицки Георгије
+ Горлицки Пајсије

Делегација Албанске Цркве

+ Корчански Јован
+ Аргирокастра Димитрије
+ Аполонијски и фијерски Николај
+ Елбасански Антоније
+ Амантијски Натанал
+ Вилидски Астије

Делегација Чешко-Словачке Цркве

+ Прашки Михаил
+ Суберка Исаја

Швајцарски Јеремија,
на челу Свеправославног секретарија-
та Светог и Великог Сабора

Са ћирицом превео:
Епископски бачки Иринеј

Самопроглашене власти из Приштине поново ће истаћи своју кандидатуру за улазак у УНЕСКО и тако покушати да црквено културно наслеђе присвоје и отуђе од Српске Православне Цркве и српског народа.

Тим поводом подсећамо читаоце на историју и порекло косовско-метохијских светиња.

Пећка Патријаршија

Вековни трон српских патријара

Средином 13. века, из Жиче је у Цркву Св. Апостола премештено седиште Српске архиепископије, која је 1346. године уздигнута на ранг Патријаршије. После пада Смедерева (1459) и смрти Патријарха Арсенија II (1463), Патријаршија је била укинута, а њено подручје потчињено Охридској архиепископији...

Пећка Патријаршија је манастирски комплекс код Пећи, на улазу реке Пећке Бистрице у прелепу Руговску клисуру. Грађен је од треће деценије 13. века до средине 14. века, а чини га главна Црква Св. Апостола, уз коју је са северне стране сазидана Црква Св. Димитрија, а са јужне Богородичина црква са Црквицом Св. Николе – као и заједничке спољне припрате на западној страни. Вековима је овај манастир био средиште Српске Православне Цркве. Од 13. до 15. столећа, па и касније, све до 17. века, у црквама Патријаршије сахрањивани су пећки архиепископи и патријарси. До 18. века манастир је био напредно монашко средиште са стотинама учених монаха. Услед сурових турских зулума Патријарх Арсеније је крајем 17. века у Великој сеоби повео из овог подручја хиљаде хришћанских породица у јужну Угарску. „Да кажемо коју о нашој пре Патријаршије Архиепископији, а доцније Патријаршији српској. На дивној је и прекрасној месности наша прастара Архиепископија, или Патријаршија само српске земље од Св. Саве па до Душана, а од овог Патријаршија свију земаља од Италије па до Цариграда и у свој Малој Русији и Криму, све до цара Лазара, од овог опет само српске земље, са разним титулама но без власти других па све до 1765. г. а сада само прости и доста сиромашан и убог манастир Светог Арсенија. Он је баш на самом ждрелу планинском, кроз које се пробија прекрасна, брза, бистра, студена и вечно жуборећа, хучећа и власајући се Бистрица Пећска; тако рећи он је у самим устима овог ждрела“ (из књиге *Путопис М. С. Милојевића Дела праве старе Србије, II свеска*). И поред притисака локалног муслиманског становништва манастир се одржао.

После завршетка I светског рата у Пећкој Патријаршији је устоличен први патријарх обновљене Патријаршије, Димитрије 1924. г. Отада се сви српски патријарси устоличују у Пећкој Патријаршији. Након II светског рата Пећ-

Pасијето сице

... Ово су нарочито чинили што се још неје стара мржња властеле праве Србије са властелом босанском, сада потурицама у односу и једних и других, а некадашњих православних Срба, измирила и утаманила! С тога су бошњаци или потурице из Босне, опљениле и попалиле сав Пећ и земље под њим. Хусејин капетан ухватио је самог беглербега Махмудбеговића и вукући га у пећку Патријаршију, до гробнице Св. Арсенија, ударајући чизмом у ову, рекао му пред свима потурицама Босне и праве Србије, као и десивши се повезаним калуђерима ово: „Видиш бре арсузине и ниткове бре! Ево, вала бива ово ти је праћед овде! (а показујући на гробницу Данилову), а оно ондје мој море; па бива ли да помажем Туркуши а де!“

Одломак из књиге Путопис М. С. Милојевића – Дела праве старе Србије, II свеска

ка Патријаршија је претворена у женски манастир. После пожара који су 1981. подметнули Албанци, изграђени су нови манастирски конаци са новом патријарховом резиденцијом. Након ужасних сукоба на Косову и Метохији 1998–1999, манастир Пећка Патријаршија постао је духовни и национални центар за преостале Србе севернометохијског и хвостанског региона.

Тачно време оснивања матичне цркве у Пећкој патријаршији није познато. Изгледа да је на месту где је сада Патријаршија још за живота Св. Саве основан метох манастира Жиче, тадашњег средишта Српске архиепископије.

Архиепископ Арсеније I је подигао на овом метоху Цркву Св. Апостола. Храм се, нешто касније, почeo називати и Свети Спас, што је преузето као спомен на посвећење Жиче.

Са северне стране овог најстаријег храма Архиепископ Никодим је подигао Цркву Св. Димитрија око 1320. год.

Деценију касније, око 1330, његов наследник Архиепископ Данило II сагradio је са јужне стране Св. Апостола храм посвећен Богородици Одигитрији, да би и њему придао са јужне стране Црквицу Св. Николе.

Зорица Нештић

ПРАВОСЛАВЉЕ 1185–1186

2
Порука Светог и Великог
Сабора Православне Цркве

6
Вековни трон српских патријараха

8
Активности Патријарха

9
Више од проналазача,
земљака и родољуба
Зорица Нешић

10
Поводи: реаговања на Вербићев
обрачун са веронауком
Славица Лазић

12
Разговор са академиком
Љубомиром Симовићем
Отрезнити се
и муђнути главом
Разговарала Славица Лазић

14
Деца у традиционалној
српској култури
Проф. др Ксенија Кончаревић

18
Живот и рад Еп. Николаја (14)
Појам теологије (I)
Радован Бијовић

21
Разговор са Г. Коцијанчићем
Списи Евагрија Понтијског
на словеначком
Разговарао Блајоје Пантелић

24
Адам – створен од праха земљиног
Проф. др Родољуб Кубаш

26
Три казивања о Крсту (1. део)
Крст као предхришћански
символ смрти и живота
Јован Блајојевић

28
Топлички устанак (14. део)
Устаници отколили Ниш
Антоније Ђурић

30
О књизи Српска црква
у Великом рату 1914–1918
др Александар Раковић

32
Прича о женама
Снежана Крутиковић

36
Пустињска Помпеја
М. Симоновић

38
На путу за Емаус (Лк. 24, 13–35)
Лазар Нешић

42
Наука, уметност, култура...

43
Кроз хришћански свет

44
Из живота Цркве

На насловној страни:
**Преображење Господње, Грчка,
16 в., јајчана темпера на дасци**
Фото: ruicon.ru

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом
Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Президент др Александар Ђаковић

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крутиковић

Лектор и коректор
Ана Јокић

Фотограф

Ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције

Президент др Оливер Суботић,

Сања Љубардић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двојрој. Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугођишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанској упутници!

Не слати девизне чекове!

Годишња претплата за иностранство:

Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP;
авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:

Текући рачун динарски број:

145-4721-71 Марфин банка

Далматинска 22 Београд

Текући рачун девизни број:

Intermediary Deutsche Bank GmbH, Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)

Account with inst: 9352-9522-10

Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKRISBG)

Beneficiary: RS35145007080000135615

Информативна Издавачка Установа Српске Православне Цркве,

Краља Петра 5, Београд

Charges: For the account of ordering customer

Телефони:

Маркетинг: +381 11 30-25-116

Предплата: +381 11 30-25-113

e-mail: pravoslavlje@spcrs.rs – редакција

web: preplata@spcrs.rs – претплата

православље.срб.рф : www.pravoslavlje.rs

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији. Текстови
и прилоги објављени у „Православљу“ представљају ставove аутора.

Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање,
умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова
ових новина или јединака објављених у њима забранено је и
представља повреду ауторских права и кривично дело.

Графичка припрема, слог и прелом: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. д.

Дистрибутор: „Polydor“ д.о.о.
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138

СИР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)

ISSN 0555-0114 = Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ Управе
за сарадњу с Црквама и верским заједницама
Владе Републике Србије

Графичка припрема овог, 1185–1186. броја Православља,
завршена је у среду, 27. јула 2016. године у 10.00 часова, када је
у штампу предат овај број новина Српске Патријаршије.

Поводом трајичној дојађаја у Ници, приликом које је настрадало на десетине невиних жртава, Његова Светосаш Патријарх српски Иринеј упутио је изразе саучешћа председнику Републике Француске Франсоа Оланду и амбасадорки Републике Француске у Београду, Кристин Моро.

Господине Председниче,

Дубоко смо потресени вешћу о синоћној трагедији у којој је страдало више десетина, а повређено преко стотину људи, током прославе националног празника Француске у Ници. У име пуноће Српске Православне Цркве и у Наше лично име изволите примити изразе искреног саучешћа.

Српска Православна Црква и српски народ са посебном тугом гледају на учестала страдања, те Вам упућујемо Наше искрене молитвене жеље и моралну подршку за што скорији опоравак и духовну утеху народу Француске у овим тешким тренуцима.

Молимо се да Бог упокоји душе свих трагично пострадалих, родбини и сродницима њиховим подари утеху у њиховом болу, повређенима брзо оздрављење, а француском народу да превлада садашње тешкоће.

Патријарх српски Иринеј

Ваша Екселенцијо,

У име српског православног народа и у Наше лично име примите изразе дубоког и искреног саучешћа поводом трагедије у Ници на дан када је народ Француске обележавао свој Национални празник.

Дубоко саучествујући са Вама и народом Француске, молимо се Једином Милостивом Промислитељу да се ова стравична страдања зауставе, да се у људске животе врате вера и поверење у правду, слободу и мир, а родбини пострадалих и свима ожалошћенима у Вашој земљи да Он дарује утеху у њиховом болу и страдању.

Патријарх Српски

Званични пријеми

Његова Светост Патријарх српски Иринеј примио је 11. јула 2016. у Патријаршији српској у Београду Владимира Гаспарича, амбасадора Републике Словеније. Пријему је присуствовао свештеник Владимир Вранић, шеф Кабинета Патријарха Српског.

Патријарх Иринеј примио је 15. јула 2016. у Патријаршији српској у Београду чланове Организације српских студената у иностранству, и благословио их на почетку њиховог поклоничког путовања у светогорски манастир Хиландар, у склопу пројекта „Стазама српске културе“.

На Петровдан

На Петровдан, 12. јула 2016, Црква Светих апостола Петра и Павла у Котежу прославила је храмовну славу. Светом Архијерејском Литургијом началствовао је Патријарх српски Иринеј. Саслуживали суprotoјереј-ставрофор Петар Лукић, protoјери: Милан Лучић и Никола Трајковић, јереји: Александар Лучић, Драган Кивић и Срећко Богићевић, protoђакон Радомир Перчевић и ћакон Владимир Руменић.

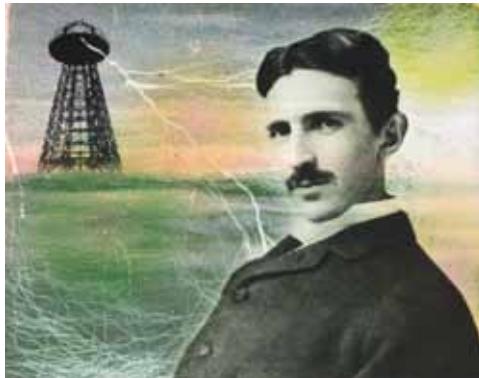
На Орловачи

Његова Светост служио је 21. јула 2016. на празник Светог Прокопија, Свету Архијерејску Литургију у храму посвећеном овом великомученику на Орловачи. Саслуживали суprotoјереј-ставрофор Бранко Митровић, архијерејски намесник београдско-посавски, protoјереј-ставрофор Зоран Грујић, protoјереј Витомир Костић, јереј Александар Грујић, protoђакон Радомир Перчевић, ћакон Драган Танасијевић.

160 година од рођења Николе Тесле

Више од проналазача, земљака и родољуба

Иако је једини Србин по коме је названа једна међународна јединица мере (јединица мере за густину магнетног флукса), и иако и данас његова дела запањују и ванвременски изненађују, ми га се, чини се, довољно сетимо и пригрлимо само овако, о значајним датумима...

Вероватно не постоји особа на свету која се не запита у неком тренутку шта оставља иза себе... И колико дуго ће остати сачувано сећање... Сећање у живима, као сведочанство некадашњег постојања. Никола Тесла (Смиљан, 10. јул 1856. – Њујорк, 7. јануар 1943), један од најпознатијих српских и светских проналазача и научника у области физике, електротехнике и радиотехнике, има ту част и привилегију да 160 година од рођења и даље „живи“ са нама и за нас. А ми, иако његови сународници, као да се тек будимо и покушавамо да освежимо сећање на човека чији проналасци и бројна открића говоре сами за себе. Бројне су књиге написане о Николи Тесли, тешко да је нешто остало неречено. Али, и даље постоји реална празнина у дневном сећању, учењу, созерцању Тесле. Боравећи у Београду јуна 1892, када га је краљ Александар Обреновић одликовао Орденом Светог Саве, Тесла је одржао чувени поздравни говор у данашњој згради ректората студентима и професорима београдске Велике школе, који је почeo баш овако: „Ја сам, као што видите и чујете остао Србин и преко мора, где се испитивањима бавим. То исто треба да будете и ви и да својим знањем и радом подижете славу српства у свету.“ Ипак, преминуо је у својој 87. години, заборављен и сиромашан.

Ове године, у кратком року, неколико изложби и догађаја који су посвећени 160. годишњици рођења Николе Тесле паралелно су егзистирале у Београду и Србији. Изложба „Теслин рад на енергијама – инспирација за будућа поколења“ отворена је у Галерији науке и технике САНУ. У Музеју Николе Тесле – изложба под називом „Доживи Теслу“. Посетиоце у поставци виртуелне реалности, првој на свету посвећеној Тесли, доче-

Никола Тесла је син српског православног свештеника Милутина Тесле, ерудите који је био познат и по величини своје библиотеке, по својим инспиративним говорима и изузетним новинским чланцима; и попадије Георгине Ђуке Тесле (девојачко Мандић), за коју Тесла у својој аутобиографији тврди да поседује изузетне проналазачке способности, као и да је изумела мноштво уређаја за домаћинство. Извод из протокола крштених наводи да је Никола Тесла православно крштен неколико месеци по рођењу у Цркви Светих апостола Петра и Павла у Смиљану (Аустријско царство) октобра 1856. године. Сви расположиви извори једногласно указују на то да је детињство и рану младост Тесла највише волео да проводи у цркви и библиотеци.

(Из текста „Осврт на значај Николе Тесле за Цркву“, сајт Информативне службе СПЦ, 2. јун 2016)

кује велики научник лично. Након отварања ове изложбе лансирана је и апликација за мобилне телефоне, као и вебсајт са 3D приказом, како би сви они који неће бити у прилици да посете Музеј, укључујући посетиоце из целог света, могли да остваре интеракцију са нашим и светским проналазачем и упознају се са његовим достигнућима. Углавном основци школа широм Србије, учествовали су на националном конкурсу „Буди као Тесла“. Акције „Захваљујући Тесли – дигитални излог ученика из основних школа Србије“ водило је Министарство промета, туризма и телекомуникација Владе кроз 15 градова Србије. Централна прослава одржана је на Кalemegdanu, где су грађани имали прилику да виде реплику Теслиног трансформатора снаге 12 милиона волти, чије варнице досежу девет метара висине. И поред свега и даље остаје утисак који је изрекао председник САНУ, академик Владимир Костић – да је све учињено било намењено превасходно младима, а да је њих на изложбама ипак било најмање. „Питам се где смо изгубили контакт са једном генерацијом која би морала да носи будућност“, запазио је он.

Зорица Нештић

Поводи: реаговања на Вербићев обрачун са веронауком

Упркос најавама министра Вербића да ће часови веронауке бити редуковани у основним, а укинути у средњим школама, Национални просветни савет изашао је са ставом да веронаука у непромењеном обиму остаје и наредне школске године. Због чега би веронаука требало да остане обавезни изборни предмет и који су разлози да се више не посеже за њеним укидањем – настављамо полемику са угледним јавним и научним личностима у наредним бројевима Православља.

Религија и веронаука су део културне и образовне свести

Проф. др Зоран Аврамовић, директор Завода за унапређивање образовања и васпитања

Религијско образовање не може се изоставити из световне школе. Не зато што је религија историјска и актуална потреба человека, већ и због њене суштинске улоге у историји свих цивилизација.

Религија као систем верских учења, симбола и обреда задовољава једну значајну друштвену и индивидуалну потребу. Та потреба је вера у Бога, комуникација са светошћу, са другим људима и са самим собом. Човек још увек мало зна о природи и друштву, и ослонац на Бога је један од одговора на тајне живота. Читав сплет душевних потреба као што су молитва за помоћ, покајање, исповедање, захвалност, човек задовољава у обраћању Богу. Отуда стварају свој поглед на свет који им омогућава да разнолика искуства тумаче својим погледом на свет. Религија је једно схватање смисла живота. Идентитет је потреба коју, поред друштва и културе, такође задовољава религија. Свест и осећање да припадамо некој заједници и да се разликујемо истовремено обликује религија. Понашање људи се може оправдати на разне начине, а један од тих начина је и вера. Током историје, религија и Црква давале су легитимитет политичкој власти и друштвеном уређењу.

Религијско образовање не може се изоставити из световне школе. Не зато што је религија историјска и актуална потреба человека, већ и због њене суштинске улоге у исто-

рији свих цивилизација. У свакој култури преплићу се световно, научно и религијско образовање.

Један од циљева образовања је да млади људи постану одговорна и самостална људска бића, а део те одговорности је и верујуће знање. Шта је основни циљ религијског образовања и православне веронауке? Наводим неколико циљева: 1) васпитање и образовање религиозних личности; 2) образовање за религијске вредности; 3) образовање за верску толеранцију; 4) образовање нерелигиозних.

Из ових циљева произилази наставна и свака друга пракса обликовања личности младе особе према идеји хришћанске љубави, правде, истине и слободе. Такође, вредности праштања и мира су део

ових васпитних вредности. Не може се забићи осветљавање Цркве и живота верујућих у даљој и блијој прошлости. Традиција веровања је окосница хришћанског васпитања. Коначно, толеранција других верујућих људи и настојање да се хришћанство приближи неверујућим члановима друштва, део је циљева о којима говоримо. Они који су неверујући могу се само благим речима приближити хришћанству, а никако грубим актима насиља.

Од посебног значаја је васпитни садржај веронауке. Православно васпитање полази од идеје љубави и поштовања као основних начела на којима треба васпитавати децу. Други значајан део православног васпитања је усвајање религијских знања, вредности и понашања од стране младог нараштаја. Међутим, православно васпитање обухвата и традицију, као и однос према другим религијама. Религијска традиција је чувар националних вредности и остварења. Трећи део православног васпитања је увођење у религију обреда, симболичког везивања за веру и давање имена. У хришћанству се овај чин обавља крштењем, а то симболички означава заједницу са Христом. Темељ хришћанских (православних) вредности

је разликовање добра и зла, греха и врлине. Личност васпитана у хришћанско-православном духу усваја врлине и начела добра.

Врлине православних хришћана се темеље на светој књизи Новог Завета. Сваки хришћанин зна за десет Божијих заповести. Усвајање ових вредности кроз васпитни процес одвијају се у породици, школи, кругу вршњака, медијима.

Православно хришћанство пројима све најважније облике живота чланова породице. Сам чин рођења је повезан са Светом тајном крштења. Родитељи носе дете у цркву да га свештеник крсти. Сам чин крштења се тумачи као чишћење од прародитељског греха (грех Адама и Еве), поновно духовно рађање за живот вечни.

У српском народу је веома раширен обичај слављења крсне славе. Више од хиљаду година се у српским породицама слави по црквеном календару светац, који је заштитник породице. Славска водица, колач, свећа, жито, вино који се налазе на славској трпези, симболишу искрено примање Часног Крста, преко породичног светитеља. Чланови породице учествују на разне начине и у верским празницима, одласком у цркву или на други начин (практиковање поста). Да се подсетимо неких празника: Божић, Свети Сава, Ускрс, крсне славе.

Можемо да закључимо да постоји васпитна повезаност православног хришћанства и породичног живота. То се посебно односи на вредности слободе, љубави, мира, узајамног поштовања.

У савременим друштвеним условима, у којима преовлађује егоизам и хедонизам, једина нада за преображај човека налази се у хришћанском моралу. Нема другог духовног ослонца од хришћанског (православног).

Уколико се хришћански морал поставља као апсолутни морални идеал, онда се може очекивати успешно васпитање. Између идеала и стварности постоји темељна несагласност. Између човекових

Верујем у здрав разум

Бора Ђорђевић, музичар

Министар покушава да укине веронауку са неуверљивим аргументом да она оптерећује ученике?! Веронаука не оптерећује ученике, она их спасава пред опасним експериментима које спремају у основним школама у Војводи-

ни, где уводе пример да је нормално и лепо да дечак држи дечака за руку?! То су нове европске вредности које треба промовисати и увести у српске школе, веронауку као стару европску вредност избацити. Ја се надам да ће победити здрав разум. ■

највиших моралних захтева и света који тим захтевима не одговара.

Православни хришћански морал има у виду двострукост људске природе. Она открива непомирљиве тежње у бићу човека: сукоб моралних вредности или идеала и нагонске природе човека, односа страсти, разума и душе. Православни хришћански морал не рачуна са човеком који не може да оствари неке вредности, коме се ништа не догађа по његовој жељи. Човек је немоћан, постоји несклад између човекових тежњи и стварности у којој оне треба да се остваре. Све се дешава супротно од онога што је планирао и замишљао, случајности се поигравају са њим, постоји немогућност предвиђања. Морално увишене и племените хришћанске вредности не могу да се остваре.

Свет људских вредности је ирационалан: захтеви етике (праведности) могу бити супротстављени захтевима хуманости. Вредности верског виђења света или филозофског учења не могу се остварити. Трагичност човековог постојања је у томе што праведност подразумева и нехуманост. Човеков живот је толико сложен и за-

плетен, да нема вредносне таблице која ће нам казати којим путем треба ићи. Ниједна вредност не може пружити поуздано и трајно уточиште на овом свету. Патње и људско зло су неотклоњиви из човековог живота.

Али баш због оваквог јаза између морала и стварности друштва и човека, неопходне су хришћанске вредности. Снага недуховног, хедонистичког живота може се победити снагом духовног, хришћанског, православног погледа на стварност о којој је реч. Ако егоизам нема противника, онда је човек изгубљен. А противник атомизованом човеку је заједница, саборност коју нам отвара хришћанство. И у томе треба видети вредност хришћанског православног образовања и васпитања.

На крају, треба подсетити на неуједињивост религије. Послужимо се речима социолога Ентони Гиденса: „Наука и рационална мисао остала су неме кад је реч о таквим основним питањима као што су значење и смисао живота – питањима која су одувек била у сржи религије.“

Приредила Славица Лазић

Разговор са академиком Љубомиром Симовићем

Фото: otacmilic.com

Отрезнити се и мућнути главом

Разговарала Славица Лазић

Добитник бијеналне награде за књижевност „Извијиска Његошева“ је академик Љубомир Симовић, који је лауреат ове престижне награде постао после Миодрага Павловића, Рајка Петров Нога, Митрополита Амфилохија и Милована Данојлића.

Песник, драмски писац, приповедач и есејиста Љубомир Симовић је овогодишњи добитник књижевне награде „Извијиска Његошева“, која му је у свечаној сали САНУ додељена 19. маја ове године за његов целокупни књижевни рад. Сабрање поводом уручења награде благословио је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије који је и уручио награду. Ово престижно књижевно признање доделио је жири у чијем саставу су проф. др Јован Делић, председник и чланови: проф. др Иван Негришорац, проф. др Ранко Поповић, др Драган Хамовић и књижевник Милутин Мићовић. Образлажући разлоге који су академика Љубомира Симовића препоручили за ову награду, жири је навео да је он „и као драмски писац, и као лирски песник, у врху не само савременог српског песништва, а по међународној афирмацији, нарочито по планетарном успе-

Додела награде „Извијиска Његошева“ у свечаној сали САНУ 19. маја 2016. г.

ху својих драма, стекао светско име и глас...“

„Симовићева поезија је дубоког памћења. Ослоњена на фолклорну традицију, она урања у митску архајску свест, али успоставља и жив, динамичан дијалог са стајним српским песништвом и сред-

њовековном историјом, са дубровачком поезијом и са новијом српском књижевношћу, где почасно место имају Стерија и Лаза Костић. Мотивима пута и путовања ова нас поезија повезује са античком Грчком, Византијом, Светом Гором и Хиландаром,

Персијом и Русијом. Она памти искуства сеоба, устанака и светских ратова, полома, погрома и братоубистава.“

Значајну књижевну награду „Извијиска Његошева“, коју су установили Епархија будимљанско-никшићка и компанија „Мона“, примили сте као пети лауреат за целокупан књижевни рад. У којој мери су Његошева дела и његова личност били инспирација у разним временима Вашег стваралаштва?

– Његош је једна од константи наше књижевности, наше културе, нашег језика и, ако смем да кажем, наше националне свести. Веза неког модерног писца с његовим делом не мора увек да буде видљива на први поглед: она се понекад скрива у неким тајним и дубинским слојевима, које открива и којима се бави књижевна критика.

У надахнутој беседи, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије благословио је награду која је ове године Вама додељена објашњењем да су „Његошева сабраћа по перу и стиху они писци који храбро слиједе божанску искру свог стваралачког талента и њеном свјетлошћу обасјавају горње и доње свјетољиве...“. Када писац бива свестан тог хода кроз историјско-есхатолошко наслеђе свог народа?

– И то бављење „историјско-есхатолошким наслеђем“ не мора увек да буде очигледно и видљиво на први поглед. Оно је каткад потиснуто у други или трећи план. И, уколико је мање упадљиво, утолико је ефикасније.

Шта за Вас значи када они који су одлучивали о Вама као добитнику награде истакну из Вашег књижевног дела стихове религиозне садржине: „Светом Јоаникију Девичком“ и „Ходочашће Светом Сави“, а

песму „Десет обраћања Богородици Тројеручици хilandарској“ ставе на почасно место у савременој српској религиозној поезији?

– Пре свега, никада нисам долазио у искушење да коментаришем судове о ономе што сам у радио. Осим тога, мислим да би било претенциозно ако бих себе, само на основу две молитве и још две или три песме које сам написао, сматрао религиозним писником. Религиозним писником може се сматрати, рецимо, Пол Клодел, који је на религиозне теме написао томове књига. Од писника који су се бавили религиозним темама мени су посебно занимљиви они који су то радили на неконвенционалан начин, као Макс Жакоб, или Блез Сандрап, у поеми „Ускрс у Њујорку“.

Бавећи се свечовечанским проблемима, говорили сте истовремено о аутентичној српској националној проблематици. Да ли се за идеале, који су кроз векове били све времени и за које се живело и умирало, данас може рећи да су обесмишљени?

– Кад чујем реч „идеали“ увек се мало укочим и заузмем одрамбени положај. Шта све није стало у тај појам, шта све није прогла-

шавано „идеалима“ нације, класе, епохе! На ту удицу су стављани разни мамци, на које су се упечаљале читаве генерације. Ја сам одувек био усрдсређен на посматрање свакодневице, улице, пијаце, кафане, живог живота, ослобођеног свих идеализација.

Када песник опомиње да „повратка са наших историјских странпутница нема, нити ће их бити, осим под знаком крста“, како је у својој беседи о награди истакао Епископ Јоаникије, шта нам можете рећи – каква је моћ песничке речи? Да ли сте утицали својим делима на свој народ о чијој сте трагацији често писали?

– Никада нисам имао амбиције да, како кажете, „својим делима утичем на свој народ“. Да сам то хтео, не бих се бавио поезијом него политиком. Држим се онога што је о томе рекао Гомбрович у свом *Дневнику*: „Снага уметности... потиче отуда, што се њоме исказује појединац. Појединачки човек“. Моји јунаци нису вође и трибуни, него људи који се суботом увече окупљају у кафани „Риба са два репа“.

Потпуно сте јасни када појаве и личности треба жигосати, разоткрити, идентификовати зарад истине, али имате посебан опрез и суздржаност када пишете о религијским темама и присуству Божанског и оностраниког. Ипак, Ваше стихове „Тројеручице“ сви разумеју и осећају. Епископ Јоаникије каже да те песме имају „свестрени карактер и непролазни значај“. Како настају таква дела дубоког памћења?

– Кад би се знало „како настају таква дела“, кад би за то постојао

неки рецепт, добијали бисмо мртву поезију. Ја знам шта пишем, и како пишем, али сам као песник најиспуњенији, и најзадовољнији, кад би ме оно што сам написао изненадило, кад бих написао нешто што ни сам нисам очекивао. Без откривања новог и непознатог, и неочекиваног, поезија нема смисла...а до тог новог, непознатог и неочекиваног најчешће се долази на непознат и неочекиван начин!

Српски и светски заслужни делатници чија су дела надживела векове красе београдске тргове. Ипак, постављање бисте казахстанског песника Жамбила Жабајева, па додељивање улица азербејџанском песнику нашој јавности потпуно непознатом и сличне најаве узбуркале су јавност. Док скромно обележавамо Његошеве јубилеје, политика нам натура своје узусе. Шта о томе мислите?

– Ужасавам се кад видим како се Београд пуни споменицима људима који са Београдом и Србијом немају никакве везе! И који са уметношћу немају никакве везе! Имам утисак да политичари Београд понижавају и да га распродажају за мале паре.

Које личности и који догађаји су пресудно утицали на Вашу животну филозофију и књижевни опус?

– Утицали су сви које сам читao. Свако на свој начин.

Припадате писцима који су улазили у дијалог и изазов са временом, политиком, вредностима, националном судбином. Те разговоре као савременик драматичних збивања објавили сте и у књигама интервјуа. Од времена идеја достали смо у време безнаћа, безидејности, страха и апатије. Шта нам је чинити? Да ли смо се променили?

– Тада ће књига о којима ме питате настала је пре свега захваљујући новинарима, који у време

драматичних збивања током деведесетих година прошлог века нису могли да ме питају само о поезији и позоришту, као да тих „збивања“, тих ратова и тих ратничких политика нема. С друге стране, ја не само да нисам избегавао одговоре на таква питања, него сам се осећао обавезним и дужним да на њих одговарам. Тако су настале књиге...*Галой на йужевима, Нови ћалой на йужевима, Тийаник у акваријуму* и друге. Том низу припада и дневник *Гуске у мајли*, који сам водио за време бомбардовања 1999. године. Питате ме: шта нам је чинити? Отрезнити се и мућнути главом, ето шта нам је чинити!

Косово и Метохију нисмо чуvalи, имамо ли снаге, љубави и вере да га сачувамо? Да ли нас може спасити Ваша лепта пред Богом, оживљени лирски јунаци којима сте нас подсећали на косовски етички образац, на страдање и духовни преображај?

– Како који дан, чини ми се све тачнијим оно што је Исидора Секулић написала 1911. године, у есеју *Ми и сїварносї*: „Ми смо народ који у стварност не верује и који стварност не воли“. Можемо да додамо: и који стварност не признаје. Ми смо, бојим се, пропустили све прилике да се суочимо са стварношћу, са чињеницама, стално смо црно префарбавали у плаво или црвено, али је то црно било јаче од свих других боја којима смо га премазивали, и дефинитивно је избило на видело. Али ми и сад, када је избило на видело, одбијамо да га видимо. И тако лоше стање чинимо још горим.

У нашем језику постоји велики број пословица које се односе на чланове породице. Оне обухватају најважније сфере живота у заједници, и представљају кондензовану илustrацију запажених појава које се коментаришу и оцењују на позитиван или негативан начин, стимулишући одређен начин понашања или га осуђујући. С обзиром на то да су засноване на животном искуству стеченом у одређеној средини, пословице одсликавају виђење света у оквирима заједнице, и могу имати специфичности које су искључиво мотивисане актуелним културним обрасцима, или могу бити заједничке за више заједница. Није ретка појава да су паремије противуречне, што значи да пружају могућност сагледавања ситуације са различитих аспеката. На овај начин релативизацијом се даје могућност идентификације или само-идентификације свим члановима заједнице, што истраживачима омогућује боље разумевање стања у одређеном друштву. Пошто су у пословицама фиксиране ситуације до којих је долазило у свакодневном животу, и пошто су се те ситуације понављале, што је и изазвало потребу стварања пословица – оцена, савета, препорука или коментара, на основу њих можемо реконструисати слику света која је била актуелна у време настанка пословица.

Пословице, изреке и фразеологизми пружају слику о стању у традиционалној породици, која је чувала наслеђен систем вредности и правила организације живота и рада у сеоској задруги. У даљем излагању навешћемо неке пословице о деци које су забележене у зборнику *Српске народне пословице и изреке* Вука Стефановића Каракића. Наравно, излагање почињемо од представе о

– Негујмо српски језик –

Деца у традиционалној српској култури

Проф. др Ксенија Кончаревић

мајци као најодговорнијој за васпитање деце.

Мајка

У пословицама и изрекама проналазимо конкретизацију онога што мајка обично чини, што је њена обавеза или дужност, и можемо идентификовати својства које је језичка заједница сматрала најтипичнијим за мајку, као и уобичајене ситуације до којих је могло да дође у заједници а повезане су са мајком и њеним односом са потомством или ширим окружењем. Овде ћемо навести неке примере пословица системисаних по принципу блискости смисла.

Мајка је еталон доброте: Није нико милију ог мајке; Пуна су устха мајке; Свакоме је своја мајка мила; Мајка ли је, сунце ли је? Док имаш матер, имаш све.

Мајка се брине за исхрану деце: Жива ѡаш је мати. Као ко стишне не баш када хоће да се жеје.

Мајчина храна (а нарочито млеко) има изузетан значај: Тако ми мајчине хране! Тако ми швоје хране! Нијеси ме задојила да ме можеш уклешти; Мајчино млијеко (каже се за добра чоека).

Мајка има посебне моћи којима помаже својој деци: Мајка родила, мајка лијечила; Мајчин blaјослов Бој најрадије ђрима.

Мајка је нежна према деци: Лати, није сватко мати. Узми што ѡи се даје, јер није сватко мати да ѡи да оно што је најбоље; Мајкина је љубав највећа; Мајчина љубав, дјештиње весеље; Мекано је крило материно; Лебди око ње та као мати око ћешетша; Нејује ћа као мајка сина јединца.

Мајка може претерано бринути: Да Бој ћешетшу не да оно што му оштац и мати мисле! Јер оштац и мати обично мисле о свакаквој несрећи која би се ћешетшу, као није код њих, моћла дојодиши; Мајка што мисли својему детешетшу да не га Бој; Мајчина је брића највећа.

Није лако бити мајка јер је напорно водити рачуна о малој деци: Ласно је ћоштом детешетшу мајка бити.

Мајка је одговорна за добро васпитање кћерке, и кћерка је онаква каква је мајка: Гледај мајку, а узми штерцу; По мајци ћеш поизнати каква је ћерка; Јаће овију ћрогаје, мајка ћерку удаје; Каква мајка онаква и ћерка.

Мајка може да се најти на своју децу: Боље би било да сам родила камен; Боље би било да сам родила клујко ћређе (нећо ње та). Рече мати за своје неваљало гијеше; Да сам ћа на устха родила (ударила бих ћа). Рече се за гијеше као што скриви.

Мајчина љутња брзо пролази, а евентуално физичко ка-

жњавање детета није претерано строго: Мајка била – мајка мила; И као куне мати блајосила.

Ко није добар према мајци (родитељима) неће добро проћи: Греоћа је и на мајчин 'лад злазнућ; Ко заборави мајку, њећа ће Бој; Ко удари мајку, рука му ошијала!

Деца треба да брину о осталој мајци, али то није увек случај: Једној мајци лако је да исхрани десет синова, а њима је шешко исхранити једну мајку; У девет хвали, у једном храна. Мати се обично мноћим синовима хвали и поноси, а и један је може онако храниши као и деветорица; Боље је с мужем од ћумна до ћумна нећо (само) од сина до сина. Боље се удовици удаши, макар с мужем ћросила, нећо да је синови хране. У Котору.

Највећа мајчина жалост је смрт деце: Вруће су мајчине сузе. (Нико не жали као мајка); Мајка жали док не умре; Срећну мајку деца сахрањују, а несрећна децу. Мајка је срећна када су јој деца добра.

Мајка има већи значај за децу од оца: Као умре некоме оштац, онда му је умро само оштац; а као умре мајка, онда су му умрли и оштац и мајка.

Анализа садржаја пословица указује на то да је мајка еталон доброте, брижна, понекад претерано

нежна и некритична према својој деци. Чини се да су то разлози за настанак пословица које говоре да је за децу (или, можда је боље рећи, за психолошку добрбит деце) мајка важнија од оца. Мајчин задатак је да храни децу, и посебна својства се приписују мајчином млеку. Даље, мајка је пред заједницом одговорна за васпитање деце, посебно у млађем узрасту, а има посебан однос са кћерком. Признаје се да је бављење децом тежак и захтеван посао, и да се дешава да деца не враћају тај дуг родитељима. Понекад мајка и деца буду у сукобу, али то је краткотрајно. Физичко насиље од стране мајке се толерише (јер, сматра се, није претерано нити намерно усмерено да би нашкодило детету), док је оно према мајци строго санкционисано. Највећим успехом мајке сматра се успешно дете, а највећа несрећа је када оно умре.

Син

Пословице и изреке које се односе на сина у српском језику могу се груписати на оне где се спомиње само син, на оне које указују на везу сина и оца, и оне које говоре о односу сина и мајке.

1. а. *Каг се ћештић роди, и циље се на кући овеселе. У Боци; Около двора дућићи, а у кућу синчићи. Рече ћевојка у себи каг је свајтови уводе у кућу, да би мушки ћецу рађала. У Грбљу; Рагуј се мушком дешетшту. Није боташ онај ко има доста волова но онај ко има доста синова. Синови су боташтво.*

б. Ко није чувао вране коње и мушки децу, шај не зна за муку. Синови уздијну, синови затију. Ласно је гијеште имашти, ма је шешко сина имашти. Син оца рађа.

в. Син је лојзе, а унук тројзе. (Топлица). Близи син, но унук.

2. а. *Какво дрво, шакав клин; какав отац, шакав син! Какав*

отац, шакав син. Каква врба, шакав клин; какав отац, шакав син. Кавтација отац – кавтација и син. Какав отац, шакав син; какво дрво, шакав клин. По оцу се познаје син, а по мајци шићи. По оцу син, а по мајери кћи познаје се. Отац у сину себе види. Чоек жели да је од свакога боли, а од сина да је љори.

б. *Ђељај колац, као ши и отац. Гледај: Плеши којац, као ши и отац. Плеши којац ће ши и отац. Плеши којац као ши и отац. Ради и живи онако као што ши је и отац.*

в. *Каг отац даје сину, смеју се и отац и син; а каг син оцу, илачу и отац и син. Док отац храни синове, не чу нико; а док синови оца, зачу свак. Каг отац храни сина, нико не зна; а каг син храни оца, зна цело село. Отац једва чека да му се син роди, а син једва чека да му отац умре. Мирисе на синове јелове даске! – Шта радиш што, шаташа? – Правим коришто за ћега. – Ела, ела шаташа, па ћу још мало и ја ћравиши за шебе! (Рекао син оцу, кага је овај по најовору своје же-не одлучио да је овоје софре одвоји оца, да сам обедује.) Ако вучеш оца од праћа, швоја деца ће шебе преко праћа.*

г. *Ако ши је отац ћравио кућу, лако ћеш је проглати.*

3. а. *Нејује ѡа као мајка сина јединца. Ако си јединца у мајке, нијеси у Боја. Обила мајка родила обила јунака. Свака мајка Обилића мајка. Свака је мајка љоносна на своја сина.*

б. *Ако Бој хоће да казни жену, да јој само синове. У девећи хвали, у једном храна. Маши се обично*

мнојим синовима хвали и љоноси, а и један је може онако хранити као и деветорица. Једној мајци лако је да исхрани десет синова, а њимаје шешко исхранити једну мајку. Боље је с мужем од љумна до љумна нећо (самој) од сина до сина. Боље се удовици удавиши, макар с мужем ћросила, нећо да је синови хране. У Котору. Боље на синово буњиштиће нећо на зетово отишишти.

У Матешићевом *Фразеолошком рјечнику* из 1982. налазимо изразе **мамин син**, са значењем мамина маза, мезимац; размажен, несамосталан човек и **шашин син**, који је или по карактеру сличан, или привржен оцу, или је размажен младић, који ужива привилегије на основу очевог положаја.

У првој групи постоје три подгрупе. Пословице у (1. а) указују на то да је имати сина престижно, али и да је тешко подићи добре синове (1. б). Синови су, такође, настављачи рода, преко унука, али близнакост са сином може бити већа (1. в).

Велики број пословица у другој групи односи се на сличност синова и очева која се манифестије карактером (2. а) или по професији која се преноси са једног на друго колено (2. б). Подгрупа (2. в) описује стање у породицама где се очекује да синови воде рачуна о оistarелом оцу, што се понекад и не дешава. Овде су и поуке које уче потомство да треба бити добар према старијима, јер се може десити да они уочени лош однос примене на њима кад дође до смене генерација. Подгрупа (2. г) указује на могућност да оно што је отац стицао син лако прода.

Трећа група садржи пословице са експлицитним указивањем на везу између мајке и сина. У првој подгрупи (3. а) налазимо једну пословицу којом се признаје заслуга мајке за то што је син добар. Очекивано је да се мајке изузетно добро односе према синовима,

и да су субјективне. Међутим, имати само синове за мајку није увек добро, јер јој у младости не помажу у кућним пословима (који су се сматрали искључиво женским), а када дође време да је издржавају у старости, нерадо испуњавају ту обавезу, мада је и такав однос понекад бољи него однос са зетом.

У традиционалном схватању, као видимо на основу наведених пословица, сина није лако подизати и васпитати, мајка је склона да размази сина, очева дужност је да научи сина свему што зна, син и отац се идентификују један са другим, обавеза сина је да помаже родитељима у старости, односи између родитеља и синова могу се променити женидбом, није увек препоручљиво оставити сину наследство, нису сви синови подједнако добри према родитељима.

Кћерка

Пословице у којима се говори о кћеркама у српској породици у великој мери сведоче о релативно кратком периоду које кћерке проводе са родитељима пре удаје, и дају упутства о њиховом васпитању, као што је то било у руским пословицама. Можемо их поделити на две групе: у првој су оне које уопштено говоре о кћеркама, у другој се повезују кћерка и мајка:

1. а. *Ћевојке распуштају ка' и зла штрава. Која се родиши женско и смириши плачаш.*

б. *Ћевојка је шућа срећа. Женско је дете шућа кућа. Штеша удаша сусједа називаши. Не радуј се женском детешту – оно је шућа срећа. Ћевојке су искоји или часни кући. Јер кућу затварају својом удајом, али се с њима оиеш с текну пријатељи, којима се чоек дичи.*

в. *Једна (кћи) као ниједна, двије ка' и једна, а три мисли ти. Једну је ласно удаши, а и двије којекако, али как су три онда је невоља. Ко жени, једно весеље има, ко удава, два. Једно што му се кћи или сестра удаје, а друго што му се брија скида с вратом. Тко није кућу прашио и кћерку удавао, не зна шта је шрошак. Тешко кеси често кумујући, а још шеше кћерке удавајући.*

г. *Удри ћевојци мјесечно ће сједи. У Котшору. Гледај: На ђесето замахни, а ћевојку удри. Женском детешту треба шући и месечно ђе седи.*

д. *Боље су срећије штери, но не срећији синови. Женско чедо – детска рука.*

2. а. *Види мајку, па прости ћер. Гледај мајку, а узми штерицу. По мајци ћеш познати каква је ћерка. Гледај мајку, па шацуј ћерку. Јајче овци прогаје, мајка ћерку удаје. Каква мајка онаква и ћерка. Каква мати шака и шхи. Каква мајка, шаква кћи. Мајка ћерку удаје, овца јајче прогаје. Обилатија мајка обилатија и шхи. Родила мајка ћерку, да је научи вести. Попишена девојка, ваљана мајка. Мати ако је најгора оиеш је рада га јој кћи буде добра. Ко ћер хоће га добије, матијери ваља да се умиљава.*

б. *Жељна мајка женском чегу рада. Жудна мати и девојчешту је рада.*

в. *Ласно је ћерки с мајком прећу сновати.*

Кћерке се, према пословицама српског народа, сматрају углавном губитком за породицу, те не чуди постојање оних где се рођење женског детета види као несрећа (1. а). Разлог оваквог виђења је економски, јер се уложено у подизање женске деце сматра улагњем у туђу породицу (1. б), иако

понекад може бити и корисно, ако се кћерка добро уда. Пословице из групе (1. в) говоре о великим трошку приликом удавања кћери, што је такође тешко за породицу, а из групе (1. г) саветују да се према кћеркама треба односити строго, чак суворо, како би научила да се добро понаша (или да буде покорна). Међутим, заједница препознаје и могућност да је понекад боље имати кћерку него сина, али само у случају када син није добар, а кћерка јесте. Последња пословица из групе (1. д) говори о томе да кћерке помажу, али, судећи по традиционалној подели посла која је изражена у патријархалној породици, оне помажу само мајкама.

Друга група пословица указује на одговорност мајке приликом васпитања кћери, и на велики утицај који она има на њено формирање (1. а). На мањи престиј који имају кћерке у односу на синове указују пословице у подгрупи (1. б), а на првенствено добар однос између мајке и кћерке – (1. в).

Исправност оваквог тумачења материјала који пружају паремије потврђује се и ставовима истраживача народне традиције. Тако, Јован Миодраговић пише: „У нашега народа много је важније питање: да ли ће дете бити мушки или женски. Уопште отац воли мушки, сина, да му се не би племе затрло, а мати обоје. А отац Ј. Ловретић из Славоније вели: ‘Обично отац жељи сина, а мати жељи кћер. Отац вели: Син је мој. Неће расипати, већ стицати, па ће ми бити од сваке помоћи. Ћер је туђа. Дођу лопови у пол бела дана па краду и носе, а ти им још помагати мораши.’“ Мати опет овако говори: Кћер је и праља и ткаља, па ће ми бити од свакакве помоћи још из малена; а син се приљуби уз туђу жену па воли њој више него матери.“

Свакако, новије доба унело је доста измена у схватања о породици и у само њено функционисање, али није наодмет бар повремено подсећати се на традиционалне представе које су опстајале вековима.

– Од Свечовека до Богочовека –

Живот и рад Епископа Николаја

– 14. део –

Појам теологије (I)

Радован Бијовић

Са Владиком Николајем почиње ново раздобље у православном богословљу код Срба. Са њим оно доживљава своју ренесансу, препород и преобрађај. Сам његов допринос богословској мисли и литератури, иако изузетан, можда и не чини толико ту прекретницу колико принципи и методи богословства које је поставио на директан или индиректан начин. Због тог новог приступа он постаје зачетник реафирмације и реинтерпретације аутентичног православног богословља код Срба, што ће продужити и продубити отац Јустин Поповић и, донекле, Димитрије Најдановић, Бранко Рапајић, Михаило Ђусић и група млађих теолога, мањом окупљена око Богословског факултета.

Своја богословска схватања Николај је изнео у хетерогеним, жанровским различитим списима: студијама, есејима, беседама, расправама, приказима, писмима, молитвама и песмама. Писао је у различитим местицима, историјским и културним приликама, реагујући на бројне изазове епохе. То отежава сагледавање свих аспекта и нити његове мисли. Обављање бројних служби у Цркви, то што је по природи био свестран и радознао дух и што је у току живота преживљавао мртиријум – учинили су своје. Квалитет није увек адекватан квантитету. Ми-

Николај Велимировић као студент
(фото: Википедија)

сао му је оригинална и широка, али не увек дубока и прецизна, премда поједине мисли могу да се равнају са најсуптилнијим и најумнијим богословским бисерима. Његово богословље и мисао претрпели су разне утицаје, да би се на крају искристалисали у живу реч Цркве која препоража и преображава.

Николајево богословље је делнично обележено фрагментарношћу и контекстом. Изван свог времена и простора, којима је одређено, не може се ваљано пратити, а још мање разумети. Немогуће га је правилно проучавати и разумети искључиво на основу текста, унутрашњим приступом, независно од историјских збивања, моралних схватања, мисаонах токова и идеолошких одређења цивилизације његовог времена. Зато ће његово богословље из предохридског периода, мање или више, оста-

ти исторично, значајно за једно време, али без снаге да га надживи. За разлику од овога, његова теолошка мисао у поохридском периоду надилази време и остаје као трајно богословско наслеђе Цркве. Иако постоје разлике између ова два периода, постоји и континуитет. Многе мисли, сазнате још у младости, претрајаваће у његовом духу до kraja живота. Касније оне само добијају јаснију артикулацију.

Православно богословље, па и богословље код Срба, у последња три века преживљавало је велику кризу. Потпало је под утицај римокатоличког и протестантског богословског начина мишљења. Позносхоластички принцип о одвојености универзитетског и манастирског богословља (одвојеност теологије од Цркве) ухватио је мања и код православних народа, што је имало несаглавдиве последице по њихов духовни живот. Теологија одвојена од Цркве постала је самоциљ, са наглашеном тенденцијом да она одређује саму природу Цркве, уместо да буде обратно. Када је литургијско богословље уступило место школском и академском, створена је тзв. теолошка елита, што је кореспондирало тзв. интелектуалној елити. Све се то догађало у времену експанзије наука и њиховог настојања да се „еманципију“ од теологије. У том процесу истрајавања на потпуној аутономији, оне нису биле средства како да обезвреде

и исмеју теологију. С обзиром на то да је готово обоготоврен идеал о људском знању као највећој моћи, религија се научним аргументима нападала, али су је на исти начин и теолози бранили. Критике и апологије религије у суштини се нису разликовале, јер се махом користио принцип негативне селекције и силогистичка логика, да би се потом закључци генерализовали.

У XVIII и XIX веку настао је тзв. научни приступ религији и теологији, што је подразумевало да је за теологију довољно ако се примени уобичајена научна методологија и аргументација. Из све израженије тежње за тзв. специјализацијом произашао је и *теолошки редукционизам*, којим се теологија сводила само на једну димензију: тријадолошку, космоловшку, антрополовшку или етичку. Ишло се за деловима, а све мање за целином. Тиме је теологија била разбијена.

Философска идеја еволуције, која је имала великог утицаја на развој наука, утицала је и на теологију. Све више се говорило о теолошкој еволуцији. Стварају се вештачке теоловске епохе: патристичка и постпатристичка, концилска и постконцилска, докматска и либерална, схоластичка и мистична, класична и савремена, итд. Иако је то можда допринело да се поједини периоди боље расветле, ипак је условило да се не види богословски континуитет, да се један период преагласи, а други запостави. Из овога је опет произазио функционалан приступ, где је основно питање било не шта је теологија у својој целовитости, већ шта она значи за одређено време. То је опет навело многе да говоре о теолошкој пројекцији, то јест о прилагођавању теологије људским потребама.

У циљу помирења и приближавања науци настала је теорија *конкордизма*, коју су многи заступали, посебно у XIX веку. Конкордизам, који увек подразумева компромис, водио је те-

Читаоцима *Православља* представљамо одабране одломке из књиге блажене успомене о. Радована Биговића *Og Свечовека до Богочовека* (Р. Биговић, *Og Свечовека до Богочовека: хришћанска философија владике Николаја Велимировића*, Друштво Рашка школа, Београд 1998).

ологију у релативизам. Све више се говорило о „општечовечанским принципима и вредностима“, под које се безмalo све могло подвести.

Да би одолели свим изазовима и очували континуитет Предања, многи православни теолози упадали су, можда и несвесно, у својеврсни *теолошки еклектицизам*. Превидели су да бројни цитати из Библије и патристичке литературе, ако су још истргнути из контекста, још увек не значе правоверност. Следовање аутентичном богословском предању првенствено значи обликовање светоотачког ума и начина мишљења. Настојећи да пошто-пото опонашају науке, многи су редуковали теоловске изворе. Потпуно су запоставили црквено песништво, иконопис и *Житија Светих*, иако су они не-пресушни извор богословља.

Пошто се већина српских богослова у претпрошлом веку школовала у Кијеву и Петрограду, а код нас су се користили религиозни приручници из тих школа, наше богословље је захватио снажан талас морализма, који се није битније разликовао од уобичајеног морализма на пољу друштвене конвенционалности. Свеукупна тајна вере и хришћанства претворена је у морални кодекс правила и забрана, чиме се више одбијао него привлачио народ.

И поред свега, треба истаћи да су многа научна открића користила теолозима, особито она из области филологије, археологије, палеографије и лингвистике.

Са свим овим проблемима, са великим духовним кризом, Николај је био суочен од почетка. Механички материјализам, атеизам и сциентизам, постaju доминантне идеологије времена. Те идеје све више наилазе на

одобравање и у српском народу. Њима он супротставља хришћански поглед на свет, храбро се борећи против свега онога што скрнави истински лик Божији и човечији у српском народу. Његова мисао је и настала као резултат полемике са поменутим изазовима.

Теологија теологије

Већ младалачки списи Владичини недвосмислено откривају да он узроке духовне кризе није тражио само у спољашњим факторима, већ првенствено унутар саме Цркве. Зато као приоритетан задатак узима преиспитивање постојећег богословског наслеђа, подвргавајући га оштрој критици. Још тада је схватио да теологија не може да буде самочиљ. Она треба да буде органски повезана са живим Предањем Цркве, и да, као таква, ствара духовни амбијент за егзистенцијални сусрет Бога и човека. Због тога је треба ослободити схема и дефиниција, апстрактног и формализованог језика, и вратити јој животност и литургијски језик. Није довољно говорити о истинама вере. Оне се морају живети.

У почетку он никде не покушава да дефинише појам теологије или да га ближе одреди, вероватно свестан да је она шира и дубља од сваке дефиниције. То ће учинити тек у *Религији Његошевој*. Тада се само критички односи према постојећем богословљу. Та критика се махом односи на последице, а много мање на стварне узroke, што је и карактеристично за младе људе. Критеријум те критике углавном је његово широко образовање, затим теоловске идеје Њумана, Спурцона, Ветскота, Оливера Лоца, Пулона и других. Њихове

мисли га тада посебно привлаче.

При испитивању, на првом месту, подвргава црквено беседништво. Оно је по квантитету било велико, али по квалитету лоше и без икакве књижевне вредности (Упореди: *Наше црквено беседништво*, СД II, 28. Овај текст је првобитно објављен у *Хришћанском веснику*, где се Николај потписао псеудонимом MINOR). За то постоје два узрока: површно школско образовање, како у световним школама, тако и у богословијама, и незаинтересованост самих свештеника да проповедају (Исто, 30; *Наша љисма*, СД II, 45–48). То је све проузроковало моралну клонулост, нецрквену организацију same Цркве, унутарцрквене сукобе и њену потчињеност политичким ауторитетима („Политика је надвладала веру, страсти су помутиле памет, морал је пао. ‘Странке’, ‘агитација’, ‘политички зборови’, те су речи одјекивале под сводовима Цркве“, каже Николај (*Наша љисма*, СД II, 47)). Поред проповеди, и црквена журналистика је потпала под канце јалове „апологетске и полемичке књижевности“ (*Религиозни кризис*, СД II, 35). Црква је обезличена и суштински се не разликује од других институција у друштву. Њен циљ је сведен „на ниво појмова о циљу осталих корпорација у друштву“ (*Наша љисма* IV, СД II, 48). Попримила је сва својства „фарисејског доба“ (Исто, 51). Та двовичност, која се била одомаћила у Српској Цркви (Исто, 51), огледала се у „угађању малоумним силницима“ (Исто, 51) и истовремено у сталном приказивању себе „као пријатеља народа“ (Исто, 52).

Између Цркве и света, Цркве и државе постоји стална напетост и противречност. Зато Црква није у стању да истовремено врши своју мисију и да буде потчињена спољашњем ауторитету. Николајеву младу душу потресало је сазнање да се Црква све више управља по вољи људској, а не Божијој (Исто, 53). Не мири се са пирамidal-

ном еклесиологијом у којој влада деспотократски дух. Да би то илустровао, истиче како се многе одлуке, од судбоносног значаја за живот Цркве, доносе без учешћа свештеника и народа – чак и цело црквено законодавство (*Прег свештеничку скупиштину*, СД II, 149). Апсолутизам није владао само у Цркви, него и у држави. „Са апсолутизмом у држави ишао је увек апсолутизам у Цркви.“ (*На распјанку с „Хришћанским весником“*, СД II, 154. „Уопште каква је иронија апсолутизам државни и црквени у једном народу који је у души најмање склон апсолутизму“, каже Николај (Исто, 154). Тада црквени апсолутизам он још назива „фанаријотским ауторитетом“). Та поремећена црквена самосвест манифестије се и у начину одликовања свештеника. За све су добијали награду, само не ако су добри свештеници („Свештеник – одличан економ добија одликовање; Свештеник – трговац бира се за народног посланика; Свештеник – политичар награђује се; Свештеник – лекар добија похвалницу; Свештеник – витез добија орден; и тако редом. А свештеник – одличан свештеник, где је он?“ (*Број на шаласима*, СД II, 275). Двоструки морал, проповедничка „хипокризија“ (*Број на шаласима*, СД II, 261), општи дух „авалионизма“ (*Број на шаласима*, СД II, 251) значили су пропаст Цркве. „Анализирајте душу народну, прелистајте духовне часописе, прегледајте журналистику, свратите у Цркву, прочитајте криминалну хронику, пребројте плодове хуманитета Хришћанства; све то сумирајте и резултат ће бити – пораз Цркве“ (*Наша љисма* IV, СД II, 55; *Наша реч о резолуцији београдских свештеника*, СД II, 97). Криза same Цркве није била својствена Српској помесној Цркви, већ и осталим помесним православ-

Протојереј Радован Богојевић (1956–2012)
(фото: Википедија)

ним Црквама (*Наша реч о резолуцији*, 98). Због оваквог стања Николај сматра да је његов основни задатак, и не само његов, да учини све како би што пре дошло до реинтерпретације извornog православног богословља и обнове црквене самосвести.

Богословље и црквена пракса код Срба нашли су се под лупом критике и пре Николаја. То је чинио још Доситеј Обрадовић. Међутим, иако им је критички приступ заједнички, међу њима постоји велика разлика. Доситеј посматра српско богословље кроз призму француског просветитељства, а Николај га проверава древним богословским предањем. Циљ Доситејеве критике јесте да православљу претпостави француску философију просвећености, а Николај има други циљ: да артикулише и обнови аутентично православље у свом народу.

Иако подвргава оштрој критици готово све постојеће, он не негира панично све форме културе. Напротив, улаже много труда да открије њене опште принципе. Он је разобличава и тумачи, указујући на све њене једностраности, и настоји да успостави богочовечански тип културе.

— наставиће се —

– Разговор са Гораздом Коцијанчичем –

Списи Евагрија Понтијског на словеначком

– нови преводилачки подухват Горазда Коцијанчича

Разговарао Блајоје Пантелић

Горазд Коцијанчич, познати словеначки философ, песник и преводилац, 1991. године је у љубљанској часопису за културу *Нова ревија* објавио свој први превод са старогрчког, и то је био један спис славног византијског монаха и учењака Евагрија Понтијског (Evagrij Pontski, „*Gnostik ali tistem, ki je postal vreden spoznanja*“), након тога је марљиво преводио са неколико „живих“ и „мртвих“ језика. Попис његових радова, и ауторских текстова и превода, броји безмало четири стотине јединица, што је већ само по себи фасцинантно. Немогуће је овом приликом, а можда и не потребно, набрајати све његове значајније преводе, довољно је сетити се само оних текстова који припадају патристичком корпузу. Прву збирку отачких текстова је Горазд Коцијанчич приредио 1993. године, реч је о зборнику списка грчких хришћанских отаца и учитеља о молитви (*Grški očetje o molitvi : Origen, sv. Gregor iz Nise, Evagrij Pontski, sv. Maksim Spoznavalec*), а и пре и после те књиге

је у часописима и зборницима објављивао преводе текстова апостолских отаца, апологета, Св. Мелитона Сардског, Оригена, Св. Григорија Нисијског, Дионисија Ареопагита, Преп. Максима Исповедника и др. Прошле године је са колегом Аленом Ширцом у једној књизи објавио превод (скоро) свих списка Евагрија Понтијског (Evagrij Pontski, *Spisi in pisma*, prevod, spremljena besedila in opombe Gorazd Kocijančič in Alen Širca, uvod William Harmless, Ljubljana: KUD Logos – Institut za preučevanje krščanskega izročila, 2015, 679 str.). То је управо био и непосредни повод да са Коцијанчичем поразговарамо о том његовом капиталном преводилачком и издавачком подухвату.

Зашто баш Евагрије?

– Одговор има две стране, субјективну и објективну. Што се оне прве тиче: Евагрије ме фасцинира још од 1987. године, када сам на путу за Израел, у једној прашњавој књижари на Кипру купио грчку *Филокалију*. Тада су моју пажњу нарочито

привукле главе *O молитви* које су ту објављене под именом Светог Нила. Касније сам тај текст укључио у свој први коментарисани превод патристичких списа, *Грчки оци о молитви*, заједно са текстовима Оригена, Светог Григорија из Нисе и Светог Максима Исповедника. Евагријев спис *O молитви*, својом чувеном 61. сентенцом: „Ако си теолог, истински ћеш се молити, а ако се истински молиш – онда си теолог“, по мом мишљењу, не резимира само атмосферу његове, него и најдубље струје целокупне светоотачке теологије. А молитва представља остварење аскетског живота – ко није своју душу очистио путем „праксе“, делатне аскетске егзистенције, нема никакаву могућност да спозна творевину, а још мање „теологију“ као врхунац духовно-молитвеног живота. Када такви говоре о теологији, то су само испразне приче.

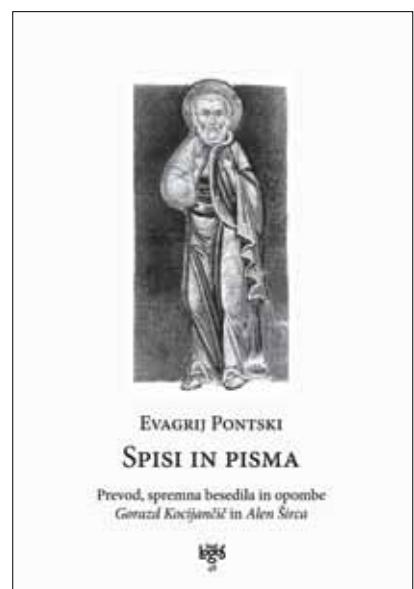
Другу – објективнију – страну лепо је сажео Ханс Урс фон Балтазар (Hans Urs von Balthasar) када је записао да је Евагрије био „не само безмало апсолутни владар целокупне сиријске

и византијске мистике, него је меродавно утицао и на западну мистику и аскетику“. Особито је занимљива чињеница да се то дододило упркос осуди под коју су Евагријева учења потпала на Петом васељенском сабору, у Цариграду 553. године – и то неправедно, што данас показују, на пример, књиге швајцарског пустинјака Габријела Бунгеа, који је превођењу и коментарисању Евагрија посветио цео свој живот, или дело А. М. Касидија *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013. (Реконструкција теологије Евагрија Понтијској: с оне стране јереси). Откуда такав утицај који није могла да спречи чак ни осуда због јереси? Одговор је једноставан. Евагрије је у египатској пустини први систематизовао живо искуство раних пустинјских отаца, и својом широком есхатолошком визијом скицирао основну слику хришћанске метафизике и духовности. Са истанчаним психолошким осећајем, пред својим читаоцима је исцртао „географију“ аскетско-духовног живота и тако их уводио у тајне молитвеног приближавања њиховом Извору и Циљу, несазнатљивом Богу који се разоткрио у Христу. У моме интересовању за Евагрија је, дакле, сједињено лично одушевљење „пустинјским философом“ и убеђење да он, као централни извор источне и западне духовности има велики културно-историјски значај, који је још увек актуелан. Евагрије, додуше, у Словенији није потпуни странац, јер већ у 12. веку не само да су Словенци познавали његове мисли, него су према њима и живели, што доказује један рукопис у коме су дела Светог Јована Касијана, главног посредника евагријевске духовности на хришћанском Западу; реч је о рукопису који је настао у скрипторијуму цистеријанског манастира Стична. Надам се да ни долазак „изворног“ Евагрија у Словенију неће остати само ствар речи,

њиховог читања и промишљања, него да ће се преливати и у наше животе, а особито у њихово скривено средиште где – у замућеном огледалу, преко загонетке (1. Кор 13, 12) – понекад већ јесмо то што ћемо бити; да ће постати део контемплативне молитве и слављења Божије тајне. Чини ми се важним да скренем пажњу на то да аскетска духовност сасвим сигурно није намењена искључиво монасима, него да управо свим хришћанима (ја сам, рецимо, ожењен лаик) доноси блага мудрости са којима се у савременом свету може лакше живети. Стога нас Евагријев „екстремизам“ – његова осама, одрицања од сексуалног живота, пређивање у сиромаштву, глади и жеђи, излагање хладноћи и врућини – не сме превише плашити. Пустинјски оци су само до крајњих граница искусили људску ситуацију коју у дубини живимо сви ми; у граничним ситуацијама њима се утолико очигледније показивала истина људске егзистенције као такве. Њихова мудрост нам, стога, на нашем путу може помоћи без обзира на наш, по правилу, доста друкчији и особито много удобнији живот. Пустинјски оци су и сами слутили такву будућност своје мисли. У етиопској збирци апофреџми (изрека) читамо: „Једног дана сам отишао код авве Пимена и рекао му: 'Свуда сам већ био с циљем да тамо живим, али нисам нашао никде нимало мира. Где би ти хтео да живим?' Старац ми је одговорио: 'У наше време пустиня малтene да и не постоји. Иди, потражи велико мноштво људи. Живи међу њима и понашај се као неко кога нема. Реци себи: Немам брига. Онда ћеш окусити царски мир'.“ (*Collectio Monastica* 14, 66, CSCO 238, 126)

Реците нам нешто више о са- мој структури књиге.

– Словеначки превод, који смо заједно приредили Ален Ширца и ја (грчки корпус текстова

сам ја превео, а Ален списе који су сачувани само у сиријском преводу), доноси у светским размерама најопсежнију, у једној књизи сједињену збирку дела овог значајног хришћанског мислиоца. У њој су сви Евагријеви списи који су сачувани у оригиналу, тј. „грчки аскетски корпус“, затим главно Евагријево спекулативно дело *Гностичка појлавља*, које је – у двема варијантама – сачувано само на сиријском (тачније, сачувани су и неки фрагменти на грчком), затим библијско-аскетска компилација *Antirrhetikós* (Антирихтикос, то јест, Порицашељ) и Евагријеви егзегетски списи, његова тумачења Светог Писма (са изузетком *Схолија* уз *Псалме*, које још нису биле критички објављене и у којима су вероватно помешане и Оригенове мисли – само зато што одсуствује овај спис књигу нисмо назвали „сабрана дела“). У коптском житију Евагрија читамо да је он, у годинама када је живео у Келијама, трећину ноћи проводио у читању Светог Писма. Мотивација за то је, с једне стране, била практична јер је Евагрије био уверен да је Писмо надасве ефикасно средство у борби против демона и духовних искушења. Он то нај-

очигледније представља у свом *Антиришикосу*, где су сабрани библијски одломци које би отешелник требало да научи напамет и помоћу њих у часовима искушења одбације зле, опсесивне помисли. С друге стране, пустинјачка *theoria* је најпре созерцање Божије истине, онако како се разоткрива у Писму. И у другим Евагријевим списима сусрећемо бројне наводе из Библије и могли бисмо рећи да је целокупна његова мисао егзегеза (тумачење) Божије речи, која се, наравно, веома разликује од тога како егзегезу схвата савремена библијистика (узгряд, мени лично је Евагријева „егзистенцијална“ херменеутика много ближа). Евагрије у својим схолијама, пре свега, истиче духовно значење светописамских текстова које је, по његовом убеђењу, у основи хришћоцентрично и треба да нас води ка нашем христо-кенотичком преображењу. Истраживачи данас углавном обраћају велику пажњу на Евагријеве коментаре библијских текстова, уз чију помоћ покушавају да разумеју и дубинске структуре других, спекулативнијих Евагријевих списка.

Наше издање допуњавају веома занимљива Евагријева писма која су у целини сачувана на сиријском, а понеки фрагменти и на грчком језику, као и нека дела која су приписивали Евагрију, али је њихово ауторство под сумњом. Упркос томе што Евагријеви списи објашњавају сами себе, у ово издање смо укључили и неколико инструктивних текстова који омогућују њихово лакше и брже разумевање. Словеначког читаоца, који још није био у додиру с Евагријем, његовом опусу приближава комуникативни увод једног од најбољих познавалаца ране монашке мисли Вилијама Хармлеса (William Harmless, *Mistik kot puščavski katalograf: Evagrij Pontski*). А кратки уводи у поједине списе посредују основне информације о њима,

Горазд Коцијанчић није непознат аутор српским читаоцима. Напротив. До сада је преведено неколико његових књига (*Посредовања – увод у хришћанску философију; Између Истока и Запада – четири прилоћа ексташици; Certamen spirituale; Разбиће – седам радикалних есеја*), а повремено учествује и у српском интелектуалном животу, наступа на научним скуповима, објављује текстове и даје интервјује за српске часописе. Узгряд, у току ове године ће на српском, у издању Отачника и Бернара, бити објављена његова претпоследња књига, други том његовог тројништа – I *Разбиће – Седам радикалних есеја*, II *Политика, еротика и јед. – Три оиша о души*, III *О неким другим*. Поменута трилогија представља увод у Коцијанчићеву ијосаштичку философску мисао.

до којих је дошла савремена патролошка наука.

Да ли планирате да наставите са превођењем отачких списка?

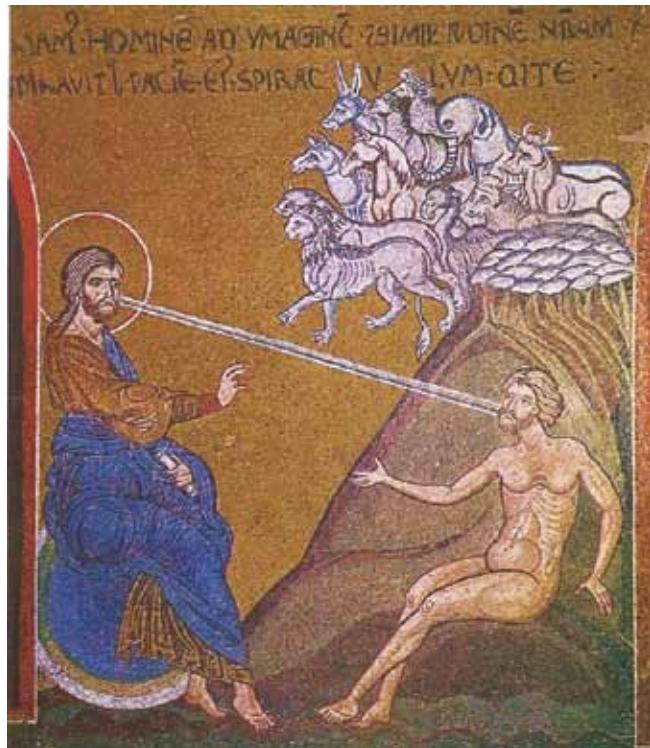
– Да, планирам. Велики преводилачки и издавачки пројекат коме намеравам да се као уредник и сапреводилац посветим наредних година јесте превод *Филокалије* (*Добротољубља*) са грчког изворника (упор. <http://kud-logos.si/2013/slovenski-filokaliji-na-pot/>). То је превелик залогај за само једног преводиоца, уколико прелиминарни план предвиђа да превод треба да буде завршен у додгледно време, па сам зато окупио тим преводилаца који су се већ бацили на посао. Иначе, ја преводим *Ogjovore Talasiју* Светог Максима Исповедника (то ћемо објавити – као што је учинио и Димитрије Станилоје у румунској *Филокалији* – уместо *Стословиа 4–8 „Различитих глава“*, које су компилација овог дела). То је, по мом суду, један од најдубљих светоотачких текстова уопште. Узгряд, због компликованог језика Максима Испо-

ведника, текст је веома тежак за превођење.

На чему тренутно радите?

– Управо сам објавио трећу, закључну књигу увођења у мој философски систем ијосаштичке мисли. Књигу *О неким другим* чине четири есеја – о животињама, о сновима, о експресији језика и о мрачном ништа/вилу/. Иначе, тренутно се још понажише давим поезијом – пишем збирку *Og Талеса до џебе. Апокрифна историја европске филозофије у стиховима*, поред тога, завршавам и превод песама занимљивог касноантичког хришћанског неоплатоничара Синесија из Кирене. Двојезично коментарисано издање ће бити објављено већ ове године. Започео сам, такође, и превођење Химни божанских ероса Светог Симеона Новог Богослова. Најпре сам хтео да приредим само избор, али ме је Свети Симеон тако привукao да сам на крају одлучио да преведем све химне, којих нема мало, тако да се сада не усуђујем да предвиђам када ће завршити. ■

– Нека питања из Старог Завета –

Стварање Адама, мозаик из базилике у Монреалу, Сицилија, 12. век (извор: pravmir.ru)

Адам – створен од праха земљиног

Проф. гр Родољуб Кубаћ

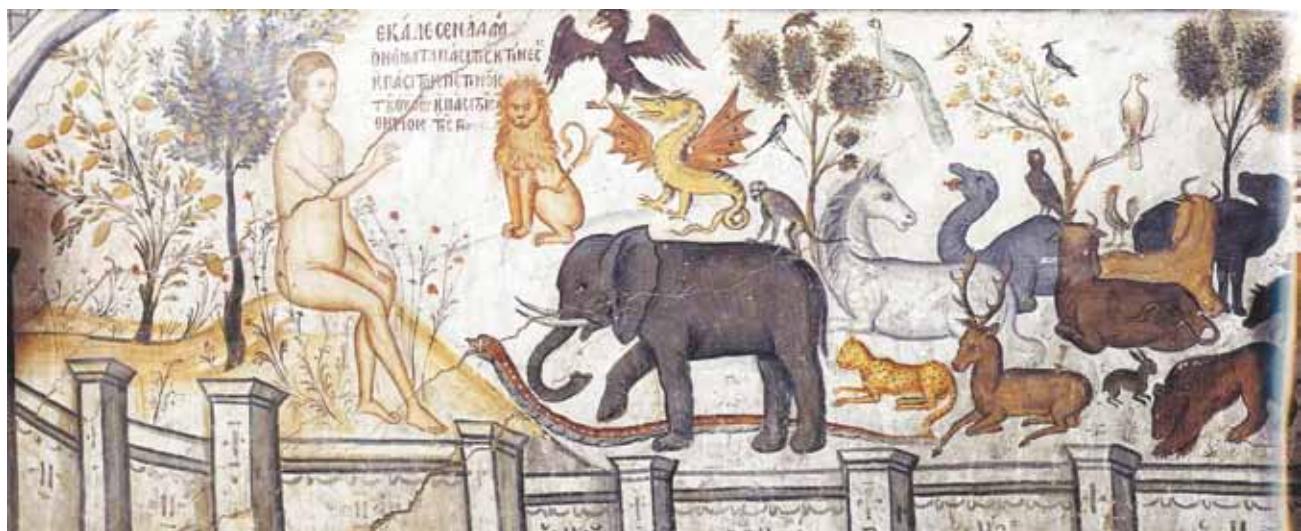
„И сазда Господ Бог человека од праха земљиног, дунувши му у нос дах животни, и поста человек живо биће.“

Наведени стихови налазе се у другој глави Књиге постања, и у њима се говори о стварању првог человека – Адама. У библијској науци то се обично зове други или јахвеистички извештај о стварању. Писац приказује како Бог од праха земљиног ствара человека. Идеја о стварању человека од земље налази се на још неким старосавезним мести-ма. Тако код Јова стоји: „Твоје су ме руке створиле и начиниле... Опомени се да си ме као од глине начинио, и опет ћеш ме у прах вратити“ (10, 8–9), или: „А камо ли у оних који су у кућама земљаним, којима је темељ на праху и сатру се пре него мольац“ (4, 19). Слично говори и Исаја: „Тешко ономе ко се бори с оним

ко га је обликовао“ (45, 9). Док се у осталим старосавезним списи-ма само уопштено говори о Богу који ствара различита створења, дотле је овде Божији чин ства-рања експлицитно наглашен. Прво што пада у очи јесте то да Бог саздава человека од неког већ постојећег материјала. Човек је неодвојиви део творевине. Још је занимљивија употреба гла-гола *jācar*, којим се на почетку седмог стиха означава стварање человека. Конкретно значење овог глагола јесте: саздати, начинити, обликовати од неког материјала. Он је поготово кориштен у кон-тексту грнчарског заната (уп. 2. Сам. 17, 26; Ис. 18, 2. 3. 4 итд.). У тексту о стварању человека, Бог је описан као грнчар који ства-

ра своје дело. Тада је то била по-зната представа из свакодневног живота, а писац ју је у овом кон-тексту искористио као теолошку метафору. Бог према сопственом нахођењу ствара человека и тако се према њему односи, као лончар према свом делу. Тиме се дочарава слобода коју Бог има у односу на человека, али и человека зависност у односу на Бога.

Идеја човекове зависности од Бога посредно је наглашена ти-ме што се каже да је човек ство-рен од праха земљиног. То зна-чи: човек је прах – пролазан и слаб по себи. Бог није саздао чо-века од земље (*‘dāmāh*) него од земљиног тла, праха. Реч прах (*‘âfâr*) у јеврејском оригиналу нарушава ритам, што сугерише

Адам даје имена животињама, живопис из манастира Велики Метеори (извор: pravoslavieto.com)

да ју је писац литерарно увео „на силу“. Вероватно у извornoј верзији није стајало прах. Писац је за такав захват вероватно имао два разлога. Први, да би направио јасну разлику у односу на раније идеје о стварању човека од земље код других народа. Као што је познато, многи народи су имали митове у којима се говорило о стварању човека од земље. Други, још значајнији разлог јесте да јасно изрази теолошку мисао о слабости људског бића. Иако наизглед не постоји разлика између земље и праха земљиног, ипак се овде крије дубока мисао. Треба имати на уму да сам појам земља у Библији не значи нешто слабо и крхко. Тако се у једном Псалму каже: „јер је васељену утврдио и неће се померити“ (93, 1). То говори да је, по старосавезном схватању, земља нешто чврсто и стамено. Насупрот томе, израз прах земљин у себи садржи мисао о нечем слабом и пропадљивом. Иако је земља састављена од праха, сама по себи не значи нужно слабост. С друге стране, прах је нешто што је безоблично и не постојано, те тим подразумева: слабост, крхкост, пролазност. Управо из тих разлога писац и користи реч прах земљин.

Приликом читања ових редака обично се мисли да је стваралачки акт Божији у Пост. 2, 7 текао у

два чина – чин обликовања праха земаљског и чин удахњивања даха животног. Стиче се утисак да се овде ради о временском следу догађања. Најпре је начињено тело, па је Бог удахнуо човеку у нос дах животни. Књига постања не говори да је Бог прво створио тело, а да је затим удахнуо дах животни у његове ноздрве, него само да „га је створио узевши земаљски прах и дунуо је у ноздрве његове дах животни и постао је човек душа жива“. Не ради се ни о каквом стваралачком следу у којем тело претходи души. Није Бог пре створио телесну статуу, па је онда оживео, него је тај процес текао истовремено. Постоји извесно логичко претходење тела, али оно нема временске димензије. Човек долази у постојање примањем духа Божијег. Ово је важна теолошка мисао, јер наглашава једност бића човека, састављеног од тела и душе. Гледано из друге перспективе, он јесте двострук: дух и прах. Могло би се сликовито рећи да је сачињен на пола пута, између Бога и нишавила.

Начињен је од разумног и чулног, човек такође представља „спону“ између Бога и творевине. У себи садржи материјални свет, с друге стране оживљава Божијим духом. Овим се истовремено показује да се Бог „не устручава“ материје, него

је „својим рукама“ обликује и ствара човека. У преводу то значи да Бог са човеком има посебан однос, јер само њега ствара на тај начин. Човек није само од земљина праха, него је сродан Богу. Наравно, то није никаква природна сродност. Човек не добија дух Божији у себе, него му Бог удахњује дах животни, што значи да не оживљава човек добивши неки део божанства – део Божијег духа – него га Бог духом својим изводи у живот. Људски дух је, у ствари, исто толико радикално различит од Бога колико и тело. Стога се човекова сродност и близост са Богом огледа у њиховом међусобном односу. Човек је у могућности да слободно одговори на Божији позив. Бог му даје посебно место у свету, за њега ствара врт. Бильке, животиње и све остало што је Бог саздао постоји искључиво ради човека. Карактеристично је и то да Бог ствара храну за људе, што је једна од револуционарних идеја античког света.

Саздан из праха, а од стране свемогућег Бога, човек стоји од својих почетака на рубу, над амбисом сопственог нишавила и под окриљем небеског Творца. То и јесте оквир људског живота. Ипак, обдарен слободном вољом, човек је стално у могућности да бира пут: прах, од чега је или Бога, који га је створио. ■

–Три казивања о Крсту (1. део) –

Космичко дрво, један од познатих мотива различитих митологија, пре свега германско-скадинавске (извор: weheartit.com)

Крст као предхришћански симбол смрти и живота

Јован Блајојевић

Крст је присутан у древној Кини, античком Египту, Кипру и Криту. Уз круг и квадрат, крст је темељни симбол.

У савременом добу крст је свуда присутан симбол, који се углавном повезује са хришћанском вером или, ређе, са неогностичким трагаоцима. Готово да је у савременом свету то знамење припадности, које се истиче са поносом или по инерцији. Није, међутим, увек било тако. У време појаве хришћанства, крст је подсећао на ужасну смрт коју ће доживети истински или облагани непријатељи Римског царства. Он је био симбол срама, мучења и смрти. Симбол судбине какву је искусио и сам Господ Исус Христос. Ни то, међутим, није почетак многообrazне символике крста која у свом митолошко-културолошком богатству сеже до најархаичнијих дубина. На неки начин, премда хришћани крст не усвајају због богатства његовог предхришћан-

ског значења, већ због значаја онога што се на крсту дододило, они не одбацују постојећу симболику већ јој дају специфично историјско-богословско значење. Управо зато, казивање о крсту треба да почне од тих архајских значења повезиваних са овим симболом.

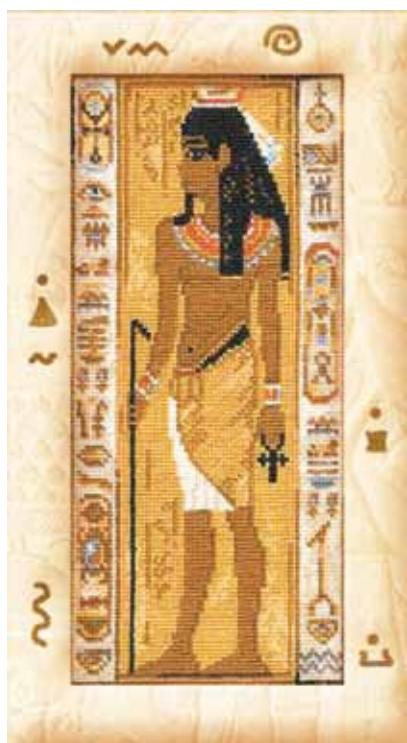
Крст као симбол средишта

Крст је присутан у древној Кини, античком Египту, Кипру и Криту. Уз круг и квадрат, крст је темељни симбол. Уписивањем крста у круг, он га дели на четири дела, а уколико му се повежу крајње тачке настаје четвороугао. Ова једноставна запажања су основа развијене богате симболике која је прерасла у универзални језик. Крст символизује планету која се шири ка четири

већра земаљска, како се говори у Светом Писму. Он је, стога, *космичка оса, васељенско (космичко) дрво*, али и симбол прелаза, непрестаног сабрања универзума и комуникације земља – небо, те су зато у древности храмови и олтари подизани на раскршћима. Крст није само центрипетално, већ и центрифугално средиште. Он је средиште из којег настаје ширење и зрачење, односно *найромењиво средиште* у којем се дуални системи спајају у јединствено. Он представља синтезу неба и земље, преплитање простора и времена, сусрет коначности и вечности.

Крст као антрополошки симбол

У антрополошком смислу крст представља човека који рашире-

Сцена из гробнице непознатог египатског племића, 4. в. пре Христа (извор: vk.com)

Високи бронзани „ирски крст“ из 10. века хришћанске ере (извор: wesharepics.info)

Келтска човеко-крснообразна ручка за мач, 2. в. пр. Хр. (извор: balkancelts.wordpress.com)

ним рукама покушава да оствари свеобухватност постојања, али и који се уздиже и стваралачки усправља, те се узима као симбол фигуре потпуно духовно узвишеног човека. Крст, дакле, представља оријентацију према различитим нивоима егзистенције. Просторна оријентација се повезује са осом исток-запад, тј. универзалношћу људског искуства. Уздизање људске егзистенције ка метафизичком свету приказано је осом север-југ (доле-горе).

Крст као соларно-светлосни симбол прелаза

Крст је и соларни симбол и представља зрачење, исијавање божанског и зато га Св. Мартин назива симболом средишта ватре ума и пранацела. „Египатски крст“ симбол је милиона година будућег живота, тј. вечности. У египатској иконографији повезује се са божовима, фараонима и посвећеницима у иницијације који, носећи тај крст, откривају вечност са оне стране йрејре-

ка које још увек треба савладати. Ова форма крста, нарочито присутна у иконографији монотеистичког фараона Ехатона, данас се повезује са неогностичким трагаоцима за древним мудростима, али је она веома рано била прихваћен од коптских хришћана. Слична символика се препознаје у тзв. келтском крсту, који спаја символику крста као смрти и символику круга као вечног живота. У хришћанству ову символику преузима тзв. Ирски крст.

У афричкој уметности често се сусрећу крсни мотиви богатог символичког значења, понајпре космичког. Крст се разуме као целокупност свемира и раскршће пута живота и пута смрти, и повезује се са раскршћем „млечне стазе у чијем центру се суди душама умрлих“.

Крст као семантички симбол

Крст је повезан и са семантичком символиком. Од египатског *šay*, преко праалфабетског символа који је у основи латиничног и грчког Т, крст је

символ смрти и сухог дрвета. У критско-сирајском сликовном писму крст је символ плодности и живота. Крст се добија када се повуче вертикална линија (линија живота), а затим се пресече хоризонталном линијом. У пресеку те две линије је тачка, застављено кретање, *крај, смрт*. Символика се, ипак, може читати и у другом правцу: из те тачке све извире на све четири стране, као што се у Светом Писму описују четири реке које истичу из Едемског врта на све четири стране Земље, дајући јој живот (Пост. 2, 10–14). Тако се смрт и живот повезују у дијалектичком јединству супротности. Управна оса крста спаја Земљу, боравиште човека и небо, обитавалиште Бога. Као такав крст је симбол простиорне свеобухватности, сијаја субротности и целокућности светла и зато се доводи у везу са васељенским или космичким дрветом (живота), које је познато из митологије латино и северно-америчких индијанаца, али и скандинавско-германских предања у којима је познато стабло које сеже до средишта земље, али и доњата небеса те стога означава спој подземља, неба и земље.

Топлички устанак – нејач против сile и оружја (14. део)

Устаници опколили Ниш

Антоније Ђурић

– Ко је отровао комитског војводу Јована Радовића? –
 – Плаћеничке чете дан и ноћ задржавале одред Косте Војиновића –
 – Пруга је разорена –

Са Милинком Влаховићем су тада дошли његов брат Тотшко, за кога сам сазнао да је студент филозофије, професор Јован Радовић и још неки људи, које сам те вечери упознао. У тој кући смо, чини ми се, остали три дана, па смо се пребацили у село Коњуву. Вечерали смо у једној усамљеној кући између Коњуве и села Сланце. Распоред за софром био је овај: десно од Пећанца седео је мој отац, а лево капетан Влаховић. Унаоколо су устаници држали стражу.

Те вечери се окупило доста изабраних људи. Држали су се патриотски говори. Први је говорио Пећанац. Рекао је да је дошао са Солунског фронта са задатком да каже народу да су наша и савезничка војска толико ојачале, да им је осигурана победа. После је причао којешта. Видело се да је веома прост човек, а од оца сам сазнао да није имао никакво образовање. Главни говорници били су професор Радовић и мој отац.

Чини ми се да је нужно да овде кажем да је професор Радовић једини од водећих људи у Топличком устанку који је преживео рат. Био је један од најхрабријих војвода, командовао је за време устанка одредом у пиротском крају. Непосредно после ослобођења земље, у децембру 1918. године, завршио је живот под необичним околностима: напрасно је издахнуо за

Капетан Милинко Влаховић
(извор: wikimedia.org)

време говора у Сарајеву. Најпре се помислило да је пао од срчаног удара. Лекари су, међутим, установили да је професор и комитски војвода Јован Радовић – отрован. Још тада се говорило да га је отровао Пећанац, јер је знао да само мртва уста не говоре. Пећанац се, говорило се у народу, бојао да професор Радовић не проговори и о лажној слави, коју је себи обезбеђивао Коста Пећанац...

За време говора у Коњуви, наједном се зачуо лавеж паса, затим вика у дворишту. Мој отац, који је и за време вечере држао пушку на коленима, муњевито је излетео напоље. После неколико тренутака увео је два до зуба наоружана

човека. Били су то, како сам одмах сазнао, Коста Војиновић и његов ађутант Александар-Аца Пипер. Сусрет са Војиновићем био је изузетан догађај. Чим је проговорио, видело се да зна шта хоће. Из њега су говорили: храброст, поштење, истина, непоколебљивост, правда... Све нас је те вечери задивио. Догодило се и нешто сасвим необично: неколицина људи, који су од тада били уз Пећанца, сместа су изразили жељу да пређу у Војиновићев одред. Настао је тајац. На то је Војиновић рекао: „Са мном могу да пођу само они који немају жену и децу, који су спремни да погину и који никога неће ожалостити и унесрећити...“

Пећанац је, нема сумње, био у сенци Косте Војиновића, о коме се причало у свакој српској кући топличког и јабланичког краја. У народу се веровало да га метак неће и шапутало се да се под тим именом крије принц Ђорђе...

Позиву се нико није одазвао

Војводе и четовође су из овог села кренуле у друга, да организују водове и чете, а ја сам се, на очев захтев, вратио у барбатовачку општину, јер је он мислио да ћу бити кориснији тамо него да се придружим устаницима...

У народу је почело да ври. Најпре шапатом, а потом све гласније, говорило се да су шуме пуне

одметника и да сваког часа може избити устанак. Некако тих дана стигла је и она наредба о регрутацији српских младића у бугарску војску. Овом позиву нико се није одазвао. У неким селима, Бугари су изненадили младиће, па су их силом извели пред регрутне комисије. Али, отуда су многи бежали у планине...

Једног касног поподнева у општину су банула три бугарска жандарма. Затекли су само мене и једног одборника. Старешина ове патроле показао је једну објаву за путовање, коју сам ја написао и потписао баш за тог одборника, који је, иначе, био неписмен. Председник општине је био болестан, па су га, на по два-три дана, замењивали поједини одборници. Кад је од присутног одборника сазнао како се зове, бугарски наредник га је питао да ли је он потписао ову објаву.

Оног часа, кад је одборник рекао да је неписмен, било им је јасно да сам ја потписао ту објаву, па су почели немилосрдно да ме ткук. Затим су ме закључали у једну просторију, говорећи да ће ме сутра спровести у Прокупље. Међутим, чим су они отишли, отворио сам прозор и скочио са висине од два метра и некако стигао кући. Кад сам испричao мајци шта ми се догодило, рекла ми је да бежим у шуму и придржим се устаницима.

Узалуд сам покушавао да нађем оца, па сам некако натрапао на Јосу, оног пандура о коме је већ било речи. Био је наоружан брзометком, револвером и две ма бомбама. Испричao сам му је шта ми се десило, а он ми је без речи дао своју брзометку. Тек тада сам схватио колико сам био грешан према њему – безмало сам посумњао да је ухода, да штурмује с Бугарима. А он је већ био под оружјем!

С њим је, сећам се, био и неки Калеић. Ускоро смо нашли на четовођу Милоша Милошевића, из села Мачковца. Он је био наредник у српској војсци, па је, као још неки рањеници из овог кра-

Kо је Ризна?

Преживели топлички устаници и данас помињу једну одважну жену, која је била у одреду Косте Војиновића. Наоружана углавном бомбама и карабином, у борби се одвајала од одреда, неопажено, с леђа прилагазила бугарским војницима и непогрешиво убацивала бомбе у њихове заклоне... Бугари су, причало се, више стрепели од ње него од десетине мушкараца.

Њено право име, на жалост, нико не зна, јер су је сви звали: Ризна. Да ли је то њено име? Или надимак?

– Ја сам је само једном видео и то у мом селу Гргуру – рекао нам је Матеја Степановић, који је у доба Топличког устанка имао 17 година. – Не само Бугари, него су и наши стрепели од Ризне. Тешко оном за кога би она сазнала да штурује с непријатељем, или да нешто украде од домаћина или га опљачка. Ризна је то сама решавала и то по кратком поступку... Била је то млада жена, можда је три-четири године била старија од мене. О пасу је носила по неколико бомби. Била је, кажу, непогрешиви стрелац, а говорило се да је метак неће... И после гушења устанка, она је остала у шуми...

– Да ли сте је после рата виђали?

– Нисам, али сам чуо да је неколико година била шеф војне шиваре у Суботици...

Храброст се памти, али је недоумица остала: ко је Ризна?

ја, изостао приликом повлачења српске војске. Чим се указала прилика, изашао је из склоништа и латио се оружја. Нас тројица смо му се придружили...

Кад је сазнао ко ми је отац, задржао ме је као ћату у штабу чете, а Јосу и Калеића упутио на фронт који је био у селу Кашевару, у барбатовачкој општини. Ту је негде била и граница између Аустријанаца и Бугара.

Знам да је била субота, јер смо сутрадан, јашући неке коње, стигли у грурску цркву да се, као и многи други, помолимо Богу и благодаримо за ослобођење једног дела Србије...

Борба се тек распламсавала, па је чета којој сам припадао, одређена за напад на Блаце...

Галоп устаничке коњице

Да видимо шта се даље догађало на фронтовима, после ослобођења Куршумлије и Прокупља.

Командант бугарске дивизије Протогерон, коме је писао Коста Војиновић и тражио преговоре ради признавања слободне територије, није чекао да се та слободна територија шири, већ је одмах послao своје трупе у правцу Прокупља. На Дебелом брду су већ биле две устаничке чете, упућене дан раније да би зауставиле про-дор непријатеља и осигурале слободу у Прокупљу. Непријатељ се, дошаvши у додир са овим четама, одмах развио за борбу...

У међувремену су и друге устаничке чете запоселе Дебело брдо. Знатан део пешака, око 1300, и око 150 устаничких коњаника, јурнуо је на непријатељево десно крило, прости га здробио и заробио једну чету. Устаничка коњица је потом јурнула у правцу села Александровца, где се налазила непријатељева комора са заштитом. У овом муњевитом, изненадном нападу устаничке коњице коју непријатељ није очекивао,

заробљени су и комора и заштита. Приликом борбе за комору непријатељ је имао губитке, док на устаничкој страни није било ни мртвих ни рањених.

Чим је непријатељ осетио да му је позадина угрожена, прекинуо је напад и почeo да се повлачи према Нишу. Устаници су, међутим, спречили његов прилаз селу Александровцу и мосту на Морави. Устаници су заробили два топа и један митраљез. Непријатељ је, ипак, био бројчано знатно надмоћнији па је, прикупивши снаге, кренуо на јуриш, али није успео да се пробије ка мосту. Успео је у том силовитом јуришу на бајонет да поврати своје топове, али је после контранапада устаника био принуђен да гази ледену Мораву да би се спасао...

Тако су победом на Дебелом брду и у селу Александровцу устаници успели да овладају левом обалом Мораве и мостом код Мрамора.

Устаници су већ били на прилазима Нишу.

Непријатељска артиљерија, постављена на положају Бубањ и код новог казненог завода, тукла је ка западу Мерошинско брдо и косе између овог брда и Мораве, а ка југу Курвинград. Нарочито јака ватра била је усмерена прилазима железничком и колским мостовима, да би се спречило њихово рушење. Устаници су, ипак, успели да прекину пругу код села Кочана и Ђуниса.

Једно одељење устаника упућено је да нападне непријатеља на железничкој станици Црвени крст, на самом улазу у Ниш. Овај напад је успео, што је створило велику пометњу код непријатеља. Ниш је, такође, био окружен устаницима...

Плаћеници осујетили продор

Одреду Косте Војиновића, према оперативном плану напада на Ниш, била је одређена

улога резерве. Сматрало се да ће његови устаници, најборбенији и без сумње најродолубивији слој, бити у прилици да задају одлучујуће ударце бугарским јединицама које су браниле Ниш.

Губљење Ниша Бугари би доживели као најстрашнији пораз од кога не би можда никад успели да се опораве. Пре свега, сва бугарска артиљерија пала би у руке устаника, што би им омогућило да се бар у погледу наоружања изравњају са противником. Зато су и Бугари и Аустријанци веома много полагали на арнаутске чете, добро плаћене и наоружане, којима је било дозвољено да пале српска села и пљачкају по вољи.

У часу кад је Војиновићев одред био на путу према Нишу, пресреле су га арнаутске јединице код Лебана, Куршумлије и Медвеђе. Развила се жестока борба која је трајала дан и ноћ. Истина, устанички одред је разбио ове плаћеничке чете, али је Војиновић закаснио да јурне на Ниш, па је тако план за освајање овог града – пропао.

Још пре напада на Ниш устаници су, под вођством Новице Вељовића напали и, после жестоке борбе која је трајала дан и ноћ, ослободили Рибарску Бању. Непријатељска посада била је смештена у црквеној згради, а као стрељачки заклон служила јој је камена ограда око порте. Видевши да је опколјена и да јој нема спаса, посада се предала.

Пристизали су нови устаници који су сврставани у водове и чете и, пошто би били уведені у званичне спискове и после положене заклетве, упућивани на фронт.

Још на дан предаје посаде у Рибарској Бањи, развила се борба дуж Мораве, од Грејача до Ђуниса. Устаници су прекинули пругу код Ђуниса, те воз није могао да саобраћа пуна два дана...

– наставиће се –

Српска држава и друштво су 2014. обележили стогодишњицу од почетка Првог светског рата, односно агресије Аустроугарске на Краљевину Србију и Краљевину Црну Гору. С тим у вези, код нас је објављено неколико важних научних дела којима је српска историографија дала значајан допринос новом осветљавању оновремених догађаја и постављању границе савременим покушајима ревизионизма.

Велику пажњу изазвало је дело научних саветника Института за новију историју Србије др Радмиле Радић и др Момчила Исића *Српска црква у Великом рату 1914–1918* (Филип Вишњић–СПКД „Просвјета“, Београд–Гацко 2014, 613 страна) Реч је о првој свеобухватној историографској студији о страдању Српске Цркве у Првом светском рату, која је писана на основу богато истражене грађе Архива Југославије (фонд Министарство вера Краљевине Југославије), Архива Српске академије наука и уметности (фонд Стеве Димитријевића), Архива Србије (фонд Војни генерални гувернман), Архива Српске Православне Цркве, затим углавном црквене али и световне штампе и периодике, научне и стручне литературе. Објављивање књиге је благословио Патријарх српски Иринеј.

Књига Радмиле Радић и Момчила Исића је подељена на две целине. Прву целину чини студија од четири поглавља (стр. 11–150) која осветљава живот, делатност и страдање помесних Српских Цркава, епископата, свештенства и монаштва, од праскозорја светске катастрофе до ослобођења земље (1914–1918). Поглавља носе наслове: „Црквена организација пред Први светски рат“, „Стање у помесним црквама током рата“, „Разарање и пустошење српских цркава и манастира“ и „Свештенство и монаштво у Првом светском рату“ (које је подељено на четири потпоглавља: „У првој фази рата до јесени 1915. годи-

О књизи *Српска црква у Великом рату 1914–1918*

(Радмила Радић, Момчило Исић)

Београд : „Филип Вишњић“ ; Гацко : СПКД Просвјета, 2014

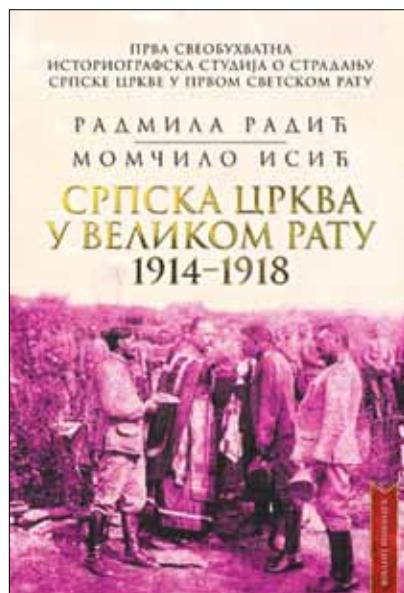
(Београд : Birograf Comp)

613 стр. : илустр. ; 25 см

ISBN 978-86-6309-056-9

не“, „Окупација“, „Избеглиштво“, „Жртве рата међу свештенством и монаштвом“). Другу целину чини „Лексикон свештенства и монаштва у Великом рату“ (стр. 151–599). Читаоце у књигу уводи предговор (стр. 5–9), а закључује је списак извора и литературе (стр. 601–613).

Када је реч о првој целини, почетак се тиче односа српског епископата према странама у ратном сукобу, с једне стране Аустроугарске а с друге стране Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе, о ставовима које су српске владике у све три државе имале према наметнутим горућим питањима. Аутори потом прелазе на приказивање слике о страдању српских цркава, манастира и верника које је починио аустроугарски и бугарски непријатељ (1914–1918). Аутори су – где је било могуће, од епархије до епархије, каткад од цркве до цркве, од манастира до манастира, од насеља до насеља – реконструисали степен девастације српских црквених добара: уништења, оштећења и крађе. Тиме нам је по први пут на једном месту приказано каква је духовна пошаст снашла српски народ на читавом етничком простору. Радмила Радић и Момчило Исић су потом представили напоре српског епископата, свештенства и монаштва да, колико је било у њиховој моћи, очувaju духовни живот Срба у тешком времену окупације, интернације и избеглиштва.

На основу изнетих чињеница не може се измерити ком делу српског народа је било теже: оном који је био изложен „духовној рестрикцији“ од стране аустроугарског окупатора у Србији и Црној Гори по моделу већ успостављеном 1878. у Босни и Херцеговини, оном којем је у источној Србији бугарски окупатор наметнуо „духовни изгон“, оном који је интерниран чамио у аустроугарским логорима, или оном који је прошао албанску голготу и далеко од завичаја се опорављао како би доцније добио прилику да ослободи своју земљу и породицу. На основу доступне грађе и прикупљених података, Радмила Радић и Момчило Исић су дошли до процене да је 51% српског свештенства и монаштва страдало у Првом светском рату (око 1.900

људи): убијено, умрло у интернацији или од последица интернације, умрло од заразних болести или од других тегоба, патило као затвореници или таоци. Судбине српског свештенства и монаштва, од особе до особе, дате су у „Лексикону свештенства и монаштва у Великом рату“ за чак 3.326 људи.

Књига *Српска црква у Великом рату 1914–1918*, дакле, изричito приказује скалу страдања Српских помесних Цркава и српског свештенства и монаштва у Првом светском рату од стране аустроугарског и бугарског непријатеља. После овог дела више не говоримо о претпоставкама о страдању Српске Цркве у Првом светском рату, јер су у књизи *Српска црква у Великом рату 1914–1918* објављене чињенице којима је доказано да је српско свештенство и монаштво у ратним страдањима преполовљено, и да степен материјалног страдања српске цркве не имовине улази у поље духовног геноцида.

Због изузетних достигнућа, књига Радмиле Радић и Момчила Исића *Српска црква у Великом рату 1914–1918* добила је Награду Ђурђа И. Јеленића за 2014, коју у Архиву Србије – за научни рад из области архивистике и историографије писан претежно на основу архивске грађе која се чува у архивима у Републици Србији – додељује Задужбина Ђурђа И. Јеленића, Данице и Јованке Јеленић.

гр Александар Раковић

– Велики рат –

Прича о женама

Снежана Крујниковић

Жене су и те како заслужиле своје место у причи о Првом светском рату, иако се о њима мало писало и говорило. Ове неправедно потиснуте хероине дале су велики допринос борбама и својом храброшћу заслужиле су да их се сећамо.

Толико жена је задужило Србију, али их је историја сакрила или их је временом преткрио „дебео“ слој прашине. О некима нисмо сазнали више од имена и презимена, иако заслужују да им се клањамо: Марија Вучетић Пrita, Боса Ранковић, Драгиња Драга Љочић, Милунка Савић, Василија Вукотић, Милица Марка Мильјанова, Антонија Јаворник, Надежда Петровић, Делфа Иванић... Оне су надљудским напором и предањем подстицале на коректност и доследност; служиле за пример, поштовање и постале сведочанство нехуманог времена рата. Као пре сто година, тако и данас, оне својим присуством зацељују ране и вакрсавају страдања.

Сећање на ово време је кључ за отварање врата живота, док нас заборав присиљава на стално полагање рачуна и сувово понављање лекција, како у животу, тако и у историји.

Хероина у белом

Марија Вучетић Пrita, српска лекарка из некадашње Угарске, била је носилац низа одликовања. Као угледни лекар могла је бродом да оде на Крф, али је то одбила и са народом се повлачила преко Албаније.

Марија Вучетић Пrita (стоји)
(фото: Српско лекарско друштво)

„Као што чујемо, ових дана промовисана је на Циришком свеучилишту госпођица Марија Пrita за доктора целокупне медицине. Ово је прва Српкиња из Угарске која је постала докторком.“ Тако је 28. јула 1893. године о својој суграђанки писао панчевачки лист *Весник*. Био је то тек почетак једне велике каријере...

Прича о њој сеже у 1866. годину, када је 16. априла у јужнобанатском селу Селеушу рођена Марија Пrita, ћерка Ђорђа и Милеве. По завршетку студија медицине у Цириху, запослила се у Београду у једној приватној ординацији, а када су почели Балкански ратови замењивала је мужа на месту општинског лекара, јер је он био на фронту.

Кад мртви
нису могли
да се преброје

Њена пожртвованост је дошла до изражaja већ на самом почетку Првог светског рата, који ју је задесио у резервној војној болници у Нишу.

Епидемија тифуса је увек владала, а Марија у својој *Биографији* пише да мртви нису могли да се преброје, иако је борба за сваког болесника била приоритет. Није морала да се повлачи преко Албаније, да иде на Крф и Солунски фронт, али ишла је са својим народом.

— Када смо је питали зашто није отишла бродом, јер је могла, говорила нам је да јој је то била морална обавеза и да, ако је могла стари краљ (Петар), могла је и она — забележио је Маријин праунук Нешковић, остављајући покољењима будућим на знање и да је Марија Вучетић Пrita била носилац Албанске споменице, Ордена Светог Саве трећег степена, Крста милосрђа, Ратне споменице и одличја Црвеног крста.

Образована и фина госпођица

Међу хероинама којима бисмо морали да се дивимо, али не мо-

жемо колико би требало, јер не мајовољно података, налази се и Боса Ранковић. Остали смо ускраћени чак и за њену фотографију, тако да можемо само да замислимо како је изгледала. Непознати су нам чак и датум и година њене смрти.

Рођена је 1872. године и у време када жене махом нису ишли у школу, а она је „искочила“ из тог шаблона. Завршила је Вишу женску школу, а потом је отишла на двогодишње усавршавање. Са дипломом и статусом образоване и фине девојке, могла је да парира угледним и богатим гospођицама. Удала се за професора веронауке и писца Светолика Ранковића. Боса и Светолик су добили троје деце, али им је од туберкулозе умро најмлађи наследник. Убрзо је, 1899, преминуо и супруг Светолик, а Боса је остала млада и сиромашна удовица. Одлучила је да 1908. упише курс за болничарке у оквиру Црвеног крста, јер је желела да помаже другима. Тако је већ годину касније почела да ради у Војној болници у Београду, где је лечила пациенте. Када је почeo Балкански рат, први, па други, Боса је дане и ноћи проводила на инфективном одељењу Београдске болнице. А онда је, средином 1914, са болесницима евакуисана у Ниш. Док је трајао Први светски рат, све време је била међу рањеницима. Била је главни асистент хирургизма приликом важних операција, мењала је лекаре и остале болничарке, сназила се и спашавала животе како је знала и умела. Помагала је и у Лесковцу, Крагујевцу, Аранђеловцу. Заробљена снегом и ледом, у шатору је лечила војнике, а због повлачења српске војске остала је са 52 српска и осам непријатељских рањеника у Призрену. Бугари су им 1916. дозволили да оду одатле. Када се Велики рат завршио, Боса је могла да скине болничарску униформу. Била је образована и способна, Она се одлучила да

настави са хуманитарним радом, посвећујући свој живот болесницима. Почела је да ради у Главној војној болници. Ценили су је и лекари и болничари, јер су иза ње била конкретна дела, а међу онима који су лежали у болничкој постели је била омиљена.

— Вредно је видети како је слушају сви болесници у њеном одељењу и како се без поговора потчињавају њеним наредбама. Изгледа да јој је судбина, поред лепоте и интелигенције, подарила и велико милосрђе, јер она никада не осећа тешкоће када болеснима и невољнима пружа помоћ — остао је запис професорке Полескије Димитријевић Стошић.

Иако су информације о њој штуре, зна се да је 1931. награђена медаљом Флоренс Најтингел и да јој је престижно признање, установљено као сећање на једну од највећих хуманитарки икада, уручио генерал др Жарко Рувидић. Он је био шеф Унутрашњег одељења Војне болнице, установе у којој је Боса Ранковић несебично спасавала многе животе. Тако је светско одличје отишло тамо где је и требало.

Лекарка и жена официр на Балкану

Безмalo непозната, а жена лавовског срца и јуначке храбости, која је и те како понела део терета свих српских ратова за опстанак и слободу је и докторка Драгиња Драга Љочић (1855, Шабац – 1926, Београд). Завршила је Вишу женску школу у Београду, а студије медицине у Цириху. Прва српска лекарка, била је прва жена доктор медицине и тек четврта жена која је на читавом европском континенту докторирала из те области. Када је 1876. почeo Српско-турски рат (1876–78) напустила је студије у Швајцарској и кренула у помоћ нашим ратницима. Придружила се српској војsci као болничарка. Након учешћа у борби на Шуматовцу, одликована је чином поручника.

Не само што је била прва жена лекар у Србији, већ и прва Српкиња официр, с чином поручника санитетске службе Војске Кнежевине Србије. Драга је већ као икусан лекар 1878. у Цириху званично постала „доктор медицине, хирургије, бабичлукa и очних болести“. Учествовала је у свим ратовима које је Србија водила од 1876. до 1915. године – у два Српско-турска рата, у Српско-бугарском рату (kad је 1885. избио Српско-бугарски рат радила је у три београдске болнице: Општој државној, Инфективној и Болници за рањенике смештеној у Великој школи), Првом и Другом балканском рату (kad су почели балкански ратови, докторка Драга имала је 57 година и здравље јој је било нарушено, али то је није спречило да 1912–1913. ради даноноћно у амбуланти за грађанство и сиротињу, и у болници београдског добротвора Николе Спасића) и Првом светском рату (од 28. јула 1914. до 24. новембра 1915. године, и у повлачењу српске војске на Крф). Одликована је високим војним одликовањима. Постала је позната и широм Европе, јер се и немачка штампа дивила жени лекару и учеснику ратова из Србије.

Изједначавана са колегама једино у ратовима када је безброж пута доказала стручност радићи као лекарка, ова храбра жена није успела да пронађе посао у државној служби у својој струци. Драга Љочић је била велики филантроп и један од оснивача Материнског удружења. Била је и његова прва председница. Циљ удружења био је старање о напуштенoj деци и смањивање смртности новорођенчади. У историји српске медицине запамћена је као велика добротворка и као особа која је често бесплатно лечила децу. Поводом седамдесетогодишњице живота, Драгој Љочић је, као својој славној претходници, Друштво женских лекара приредило свечану академију у Београду 1925. године.

– У спомен часних ликова –

80 година од упокојења Блажењејшег Митрополита кијевског и галицког Антонија

(10. август 1936. – 10. август 2016. године)

Ипођакон Андреј Тарасјев

Митрополит Антоније (Храповицки) с правом се може уврстити међу најзначајније теологе и јерархе 20. века не само у Русији, већ и у читавом Православљу. Ректор, професор, инспектор све 4 руске Духовне академије, духовник многих генерација студената-теолога (међу којима је било много Срба, а и неколико будућих патријараха), васпитач који је из корена променио однос професора према младим колегама и однос студената према будућем служењу у Цркви, борац за васпостављење Патријаршије у Русији, и на Сабору 1917. године кандидат за патријаршијски трон са огромном већином гласова, велики мисионар на далеком истоку и угроженом западу Русије, мудри руководилац поверилих му епархија и на kraju поглавар Руске Загранице Цркве – све то је био велики Ава Антоније.

Рођен је 17/29. марта 1863. године у Ватагину, „племићком гнезду“ родитеља Павла и Наталије Храповицких у Новгородској губернији. По пресељењу породице у Санкт-Петербург, по вољи родитеља уписује гимназију, али редовно учествује у богослужењима као чтец, чита светоотаочку литературу, саставља службу Светим Кирилу и Методију, посређује духовне скупове (филозофа А. Соловјова, Ф. М. Достојевског и других). Од оног времена, млади Алексеј поста-

је одушевљени поштовалац великог Фјодора Михајловича, а и остаје легенда да је он прототип Аљоше Карамазова. По завршетку гимназије 1881. године, сада већ по својој жаркој жељи уписује се у Санкт-Петербургску Духовну академију коју бриљантно завршава 1885, и прима монашки постриг 18. маја исте године са именом Антоније, да већ у септембру постане јеромонах. Одлуком Синода он остаје као предавач (Холмска богословија, па од 1887. године његова матична Академија). Велики ерудита, сјајан предавач, он отвара врата свог кабинета за све младе жељне духовног разговора, свакодневно поучава и ван наставе, усађујући им сазнање да је основни циљ теолошких студија – рукоположење, а не било каква друга професија. Његов рад се цени (1890. постаје архимандрит), али борба за васпостављање Патријаршије (коју је 1724. године цар Петар неканонски укинуо заменивши Синодом, на чијем челу је било световно лице) није свима по вољи у вишim круговима, па га премештају: прво за ректора Московске, а 1894. – Казанске Духовне академије – што је тада било равно прогонству. У Казану је 1. марта 1897. и хиротонисан за викарног епископа, и 1900. премештен за епископа у град Уфа на истоку у Башкирији. Истакао се ревносним мисионарским радом, па

је 1902. премештен у Житомир као Епископ волински у крајеве угрожене од унијата. Ту је обновио чувену Почајевску лавру, и наставио мисионарски рад. Истовремено, Владика Антоније много пише и 1911. године објављена су му сабрана дела у више томова. Користећи свечаности у част 300-годишњице династије Романов, 1913. године он позива у Русију Антиохијског Патријарха Григорија IV и приређује у централном храму Кремља, Успенској саборној цркви свечано патријаршијско богослужење, све у жељи да се избори за повратак патријарха на чело Руске Цркве. Пред сам рат постаје Архиепископ харковски, где сусреће побожног младог студента Михаила (Максимовића), потоњег Светитеља Јована Шангајског, и њихова духовна веза трајаће све до смрти Великог Аве. Тешке ратне године Владика је провео са својом паством делећи добро и зло, посебно прогоне Цркве настале 1917. после Фебруарске револуције. Владика је смењен и послат у Валаамски манастир, где време проводи у молитви за спас Русије и много пише. Позван је на Велики Сабор у Москву (као представник монаштва), који је почeo на Велику Госпојину 1917. и где је он био централна личност са доста истомишљеника – својих бивших ученика. Октобарска трагедија убрзала је расплет око избора поглавара

Митрополит Антоније (Храповицки)

Руске Цркве. Приликом гласања за кандидате, Владика Антоније доби огромну већину у односу на остала два кандидата, али жреб, што значи воља Божија, одлучи да први патријарх после скоро 200 године прекида буде Митрополит, сада светитељ, Тихон (Белавин). А Владика Антоније се као Митрополит харковски враћао у епархију, да после зверског убиства Митрополита кијевског Владимира пређе у Кијев 1918.

године. Због опасних околности грађанског рата ту му је додељен као келејник, а уствари заштитник демобилисани артиљерац, херој минулог рата, искушеник Кијево-печерске лавре Фјодор Мельник. Тако је Божија воља повезала Владику и будућег његовог сталног сапутника монаха, затим Архимандрита Теодосија, популарног Феђу који му је верно служио све до кончине. Владици Антонију је тешко падало

издајство дела руског народа, посебно зверско убиство читаве царске породице, али није хтео да напушта земљу. Како му је стално претила опасност, евакуисали су га у марта 1920. на превару (тобоже да освешта брод). Тако је он стигао у Атину, па прешао на Свету Гору где је хтео и да остане као обичан монах. Али генерал Врангел га је позвао на Крим да помогне достојанству евакуацију и стане на чело Вишег Црквене управе. Мудри Патријарх Тихон је 20. новембра 1920. године издао указ којим се наређује епископима, који не могу због разних ратних околности бити у вези са Патријаршијом, да морају организовати црквени живот на територијама на којима се тренутно налазе, те да створе управу и да на челу буде најстарији међу њима. То је дало правну основу оснивању у Цариграду Вишег Црквене управе, тј. Управе Руске Загранице Цркве на челу са Митрополитом Антонијем. И ту се показао Промисао Божији при избору патријарха: велики ауторитет Митрополита Антонија у Православном свету гарантовао је успешан рад РЗЦ. Тако је уследио и лични позив Ави Антонију од Патријарха српског Димитрија да пређе у Србију са својим Синодом, што је и учињено у фебруару 1921. године, кад је Владика после кратког боравка у Београду прешао у Сремске Карловце, у зграду Патријаршије, где ће у јесен исте године руководити Првим Сверуским сабором, па да ту проведе последњих 15 година свог овоземаљског живота под сталном бригом српских јерараха, највише свога бившег ученика Патријарха Варнаве, на чијим ће рукама и издахнути 10. августа 1936. године, да после опела у Саборној цркви Св. Михаила у Београду буде сахрањен у Иверској капели на Новом Гробљу.

Нека је покој души великог јерарха словенског Православља Митрополиту Антонију!

Блискоисточне хришћанске ствари:

Кућна црква Дура Европос у данашњој Сирији

Дура Европос: богато античко археолошко налазиште у данашњој Сирији

Пустинска Помпеја

Дура Европос, позната и као Дура Европос, био је антички град чији се остаци данас налазе на десној обали Еуфрата, недалеко од села Салије у Сирији. Дуру су основали 303. године пре наше ере представници Селеукида (Селеукидска монархија је једна од три велике монархије настала после смрти Александра Македонског), на месту одморишта на путу између Антиохије и Селеукије. У 1. веку пре нове ере град је пао под власт Персијанаца (Персија је назив за староиранску монархију), који су остали на власти све до 165. године када град заузимају Римљани. У периоду између 256–57. опседали су је Сасаниди (иранска династија персијског порекла) и то, како се сматра, веома успешно. После њихове опсаде, град је трајно напуштен, али је то напуштање града омогућило да велики део зграда и бројних вредних артефаката буде сачуван све до 20. века. Дура Европос бројни научници неформално зову и „Пустинска Помпеја“, а неки чак и кажу да је први град европског сензибилитета и духа у данашњем поимању те речи. Свакако, ово налазиште у Сирији је био изузетно богат град космополитског карактера, о чему сведоче остаци синагоге чији су зидови прекривени библијским сценама, Митреума (храма посвећена богу Митри – персијском божанству светlosti, богу рата који штити људски род и посредује између бога и људи), и једне од најстаријих хришћанских кућних цркава са првим представама Исуса Христа на фрескама.

Исцелење узетога: једна од три фреске у хришћанском стилу на којима је Исус Христос

Археолошко налазиште Дура Европос у Сирији заиста је фасцинантно раскршће античких култура. За хришћане, научнике и истраживаче, налазиште привлачи пажњу управо због кућне цркве и сачуваног живописа. Налазиште су откриле британске трупе 1920, а обимна истраживања у периоду између 1920–1930. спроводио је тим научника Универзитета у Јејлу и Француске академије. Током деценије рада на овом простору, осим светилишта богу Митри, синагоге и једне од најстаријих Кућних цркава, пронађене су и бројне зидне слике, скулптуре, као и око 12.000 артефаката из дневног живота становника који нам живописно доирају свакодневни живот раног 3. века у Римској империји. Богата ризница из Дура Европоса данас се може видети у уметничкој галерији Јејл Универзитета.

Црква у Дура Европосу је античка кућа, али и најстарији сачувани хри-

шћански објекат у овом делу света са, како се претпоставља, најстаријим приказом лика Исуса Христа. У њој се налазе и фреске 73 година старије од држavnог признања хришћанске вере, Миланским едиктом цара Константина 313.

Прве хришћанске заједнице одржавале су своје обреде по приватним кућама богатијих чланова, и то на ротирајућој основи. Негде крајем 1. или почетком 2. века јавио се обичај да се неке од тих кућа донирају црквеној заједници и претварају у бого莫ље, тако је и објекат који данас познајемо из Дуре претворен у цркву негде око 240 године. Персијанци су је уништили већ 256. године.

Будући да је хришћанство током 2. и 3. века још увек било забрањено и предмет прогона, било је неопходно да место за молитву првих хришћана буде дискретно, ако не и потпуна тајна. Због тога црква у Дура Европосу својим спољним изгледом (фасадом) ничим није указивала да је нешто друго осим обичне куће за становање. Једине промене извршене су у унутрашњости, у којем је централни атријум претворен у простор за верски обред за око 50 до 60 људи. Касније је срушен зид између две суседне просторије, лево од атријума да би се повећао простор за састанке, а са друге стране атријума једна просторија је претворена у хришћански храм који је накнадно и богато осликан фрескама.

Фреске у Дура Европосу археологи су открили током јануара и фебруара 1932. године, током истраживања које је спроводио Кларк Хопкинс. Откриће тих фресака

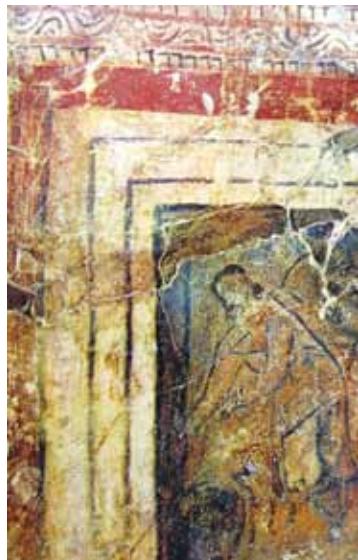
Дијатесарон

На локалитету Дура Европос је пронађен и фрагмент грчког манускрипта, *Дијатесарона*, најстаријег сачуваног текста сва четири Јеванђеља. *Дијатесарон* је текст који је сиријски хришћански апологета Татијан написао између 160. и 175. и у коме је покушао да хармонизује четири Јеванђеља. У њему су Јеванђеља по Матеју, Марку, Луки и Јовану сажети у један компактни текст, који даје целовиту причу... Татијан је то постигао тако што је текстове Јеванђеља комбиновао, односно поређао их је хронолошки. Само око 56 стихова оригиналних Јеванђеља нису наведена у *Дијатесарону*, и то углавном родословља, прича о прељубници...

Дијатесарон је служио као литургијски текст међу сиријским хришћанима све до 5. века, када га је заменила Пешита, односно стандардна сиријска верзија Библије.

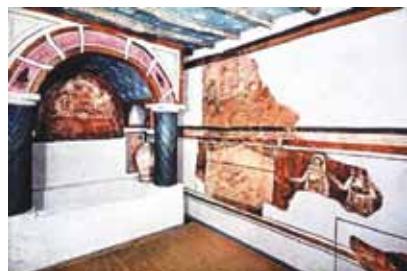

Дијатесарон: представа четворице Јеванђелиста на сачуваном манускрипту

Самарјанка на студенцу Јаковљевом: фрагмент фреске из цркве у Дуру Европосу

представљало је праву сензацију у научном свету. Пре свега, јер су то најстарије фреске са приказом Исуса Христа на којима је представљен још голобради младић. Осим у катакомбама, само у Дуру Европосу имамо представе Исуса Христа из овог периода раног хришћанства. Све фреске откривене су у простору раскошне крстерије. Свод је био у плавој боји неба, са осликаним звездама. На зидовима се налазе три сцена на којима се налази лик Исуса Христа, и то као Доброг пастира у истоименој теми, онда у сцени Исцељење раслабљеног и у сцени када Господ Исус Христос и Петар ходају по води. Много веће

Реконструкција крстерије у Дури: доживљај древног простора на Универзитету у Јејлу

по формату су фреске са сценама из Старог Завета: Адам и Ева, Давид и Голијат и, међу њима најлошије очувана, представа Три Марије која приказује три жене које наричу над Христовим гробом. Иконографски, представе су у функцији простора крстерије, служећи његовој сврси у намери да сваком будућем хришћанину говоре о значају чина крштења и почетка његовог новог живота. За разлику од каснијег зидног сликарства, које можемо видети на простору некадашњег Римског царства, ове фреске не стварају илузионистички прозор у простор, већ једноставно, дводимензијално, приказују фигуре на којима су објекти више иконични и симболични него илузионистички.

Наука се не слаже око тога због чега су ове представе у Дуру Европосу осликане на овај начин. Неки сматрају да је ово јединствен начин ликовног изражавања раних хришћана, док други тврде да је

Кућне цркве

Кућна црква је термин који се користи за кућу или простор за спонтано групно окупљање хришћана. У једном броју случајева овај простор се користи за обредне сврхе, уместо грађевине саграђене посебно за служење Литургије, заједничарење Цркве.

У време Апостола и раног хришћанства, кућне цркве су биле честе, посебно као места проповедања вере и успостављања литургијске заједнице. Забележено је да су хришћани у Александрији у 1. веку имали кућне цркве, а једна од најстаријих је црква у Дуру Европосу.

стил настао под утицајем персијске уметности која је сведенија од оне касније познате у римском свету. Свакако, фреске у Дуру Европосу стилски су потпуно другачије од оних које из овог периода можемо да видимо у другим хришћанским просторима за молитву.

Декорација зидова у крстерији задивљује планским програмом, односно иконографијом, који је логично и смишљено изабран, концептисан темама и сценама на функцију простора и први је пример онога што данас знамо под појмом – хришћанска уметност.

По проналаску фресака, припреме за скидање и њихову рестаурацију на налазишту почеле су у марта 1932. Замашне радове обавио је француски рестауратор Емил Бакет који је, у складу са тадашњим знањима, тај посао обавио уз коришћење нитроцелулозе (данас се зна да је то нестабилни материјал) којим је пошприцао све фреске и после тога их скидао на подлогу од малтера са конопљиним влакнами, уоквирену дрвеним рамом. Скидање фресака је завршено тек после осам месеци, у новембру 1932. Због тог кашњења и излагања ваздуху и влази, фреске су се прилично оштетиле, па се још и данас наново рестаурирају.

– Покушај егзегезе из другог угла –

Пут за Емаус, новији животис (извор: Пинтерест)

На путу за Емаус (Лк. 24, 13–35)

Лазар Нешић

Догађај на путу за Емаус је прича о тамној ноћи светотајинског – о судару обредности, култа и обичајности с неизрецивим, другим, неовдашњим. На једној страни је феноменологија смртника, на другој апофатика Другог.

Прије крају Јеванђеља по Луки наилазимо на познату причу о путу за Емаус. Пре свих, за ову прилику су битне следеће речи: *И кад је седео за трпезом са њима, узе хлеб, благослови, преломи и даваше им; а њима се отворише очи и преизнаше ћа. И он постма невидљив за њих* (Лк. 24, 30–31).

На овај начин Лука описује централни догађај којим се бавимо. Текст је пред нама, догађај исто тако. Остаје херменеутика, али не каква било. Место које треба тумачити није лако.

Ипак, управо тешки, густи и не-проходни текстови потенцијално дају најплоднију егзегезу.

Прича о путу за Емаус, која кулминира на *вечери* путника и странца, сложена је. С једне стране, дешавање је јасно и очигледно: седи се за трпезом, узима се хлеб, благосиља, ломи и раздаје. Вечера, молитва, дељење хране међу људима – свакодневни живот. Писац Јеванђеља не жели да завара, нити ишта додаје причи. До тумачења ће доћи касније, с појавом распламсане хришћанске егзегезе. Она ће

од свега начинити сагу. С друге стране је занимљивије, будући да је један *ајоретичан* *гојађај* на прауг: отварање очију, препознавање и ишчезавање. Битно је ово друго, ово *несвакодневно*.

А њима се отворише очи и преизнаше ћа. И он постма невидљив за њих. Није тајна: велике хришћанске егзегете и очи Цркве инсистирају да се овде ради о *мисионерији* или *светој шајни – Евхаристији*. Све је ту: узимање, благосиљање, ломљење, раздавање. Следи препознавање и ишчезавање. Већини егзегета, све до

данас, наведене речи до краја бивају јасне. Дакле, макар пре- ма поменутим егзегетама, пред собом имамо причу о Евхари- стији и начину на који иста да- је богопознање. О томе на који начин искусити Бога и доживе- ти пуноћу светотајинског. Све су то теме хришћанске теологије, а нарочито оне светотајинске.

*И кад је седео за ћртезом са њима, узе хлеб, блајослови, преломи и даваше им. Странац седи за столом, узима хлеб, моли се над њим, ломи и даје присутни- ма да једу. Текст не говори ни- шта о овом странцу. Нема име- на, описа,ничега. Пред Луком и Клеопом је туђинац, атмосфера је испуњена *другошћу*. Безиме- ни – Други. А њима се отворише очи и претпознаше ћа. И он поста- невидљив за њих.* Схема је јасна: јести хлеб → препознати → изгу- бити Другог.

Овај странац је препознат, знају га дакле. Хлеб који је узет, благосиљан, преломљен и раз- дан отварица странца. Векови- ма касније, наследници Луке и Клеопе ће узимати хлебове, благосиљати, ломити, раздава- ти и тврдити да препознају Другог, тог истог странца у ноћи пута за Емаус. Исто тако, Други ће и надаље неуморно ишчеза- вати пред њима, остављајући испражњен простор. Биће не- видљив. Путници ће оставати препуштени себи, питаће се о неухватљивом странцу, желеће његово присуство којег нема, двешиљадугодишња ноћ ће би- ти неумољива.

А њима се отворише очи и прет- познаше ћа. И он поста невидљив за њих. Пратећи хришћанско предање и историју тумачења наведеног места можемо рећи: Други се препознаје у Евхари- стији. Други у Евхаристији иш- чезава. Присуствује и одсуству- је. Овде је и негде другде, на дру- гој страни, а опет овде с нама.

Догађај на путу за Емаус је прича о шамној ноћи светошта- јинској – о судару обредности,

Пут за Емаус, савремени ликовни приказ (извор: Пинтерест)

култа и обичајности с неизре- цивим, другим, неовдашњим. На једној страни је феноменологија смртника, на другој апофатика Другог. Негде између су и поку- шаји да се једно с другим сусрет- не или некако премости. Ломље- ње хлеба открива, ломљење хле- ба скрива. Другог има – и нема га. Показујући своје материјал- но обличје и дајући простор, ре- чи, покрете и симболе Другоме да нађе своје место у њима (тј. светим тајнама), светотајинско пролази кроз ноћ и таму неизре- цивости, необразложивости, те чини немогућим опредмећење, концептуализацију и схематиза- цију Другог.

Искуство апофатичности све- штоштајинској, оно немирно – и он поста невидљив за њих готово је неподношљиво осећање за сваког идолопоклоника обред- ности и култа. Обичајности. Оно је тама ноћи у којој Други из- миче ма каквом светотајинском имитирању онтотеологије и ме- тафизике. А њима се отворише очи и претпознаше ћа. И он поста невидљив за њих. Други одмиче ка нетварним пространствима, не подлеже опису, имагинацији и фантазмима. Другог нема на начин који би био до краја пред-

стављив и измерљив. Кад се учи- ни да је ухваћен у мрежу људ- ских мистерија, он ишчезава...

Путници ћуте – нема речи којима би био описан догађај препознавања Другог, баш због истог поста невидљив за њих. Свету тајну треба живети (и) у ћутању: чувајући потпуну ма- теријалност својих символа и пратећих особина твари (ква- рење, распадање, фрагилност и континентност), света тајна чува од опредмећења Другог – у њој се Други неизрециво сме- шта и даје, али и скрива.

Отворише се очи ... и поста не- видљив – судар феноменологије и апофатике светотајинске: у хлебу се Други препознаје, но истовремено остаје несагледив. Хлеб и даље бива хлеб, али от- крива скривено присуство, не дајући места објективизирају- ћем поседовању Другог.

Подражавање Другом није бе- значајна ствар и црквени ми- стагози ће ово чинити вековима после: узимати, ломити, благосиљати и раздавати. Прича о Емаусу има свој логос, а има га и подражавање у виду Литурги- је. Узимајући, благосиљајући, ломећи и раздавајући, мистагог као да вели: *ево Другој тије при-*

суставује и отвара очи и неухватљиво ишчезава у јуном искуству присутиности одсуства.

Свет има своју материју и она се може обликовати у приношењу Другоме. Штавише, ломљење хлеба отвара очи (колико је могуће); а затим следи и ишчезавање које казује да ће једино с оне стране времена хлеб постати пуно присуство Другог, но без угрожавања Његове свим другостима.

У историји остају да творе срца – а зашто? Макар се преједало хлеба, у људском бићу жар измицања Другог ће непрестано распламсавати неизговориву жељу за Њим, а Он ће изнова долазити и одлазити.

Исус Христос измиче рационалистичким концептима егзистенције, измиче да не би био претворен у „истог“, а како би остао „Други“. Само Другом је могуће молити се. Евхаристија даје познање, али иста ова Евхаристија уводи у таму апофатичке неизрецивости. Други се даје Цркви и узима се од ње. Хлеб саставља Цркву – говорили су велики теологи двадесетог века, хлеб разлома Цркву – каже нам ова јеванђељска прича. Апофатично искуство светотајинског је искуство тензије која рађа веру, а уништава магију и сујеверје.

Ломити хлеб, молити се и с друге стране чути неподношљиву тишину са места Другог, никакав глас који може потврдити и заситити осећај недостатка – можда је то само предворје за Реч која неприметно пристиже са другог места, наиме места које је неместо за саопштавање?

Други се разазнаје у ломљењу хлебова, у делању које је Литургија – дакле у делу људи – и тако остаје скривен у својој бесконачној другости. Речи смртника, покрети, песме, молитве и симболи нису способни да прекораче на другу (наиме божанску) страну другости Другог. Зато све-

те тајне откривајући скривају и скривајући откривају. Познање, пак, Другог је изнад сваког откривања и скривања. Оно је чисто искуство Неизрецивог.

И πρειόνασθε τα. Катафатику Божијег откривења није лако поднети. И *несτάση*. Апофатично искуство светотајинског још мање. Видети Другог, а не видети га. Разумети га и поднети не знање. Бити у присуству Другог и трпети πραζανή προστοπή крчме на путу за Емаус. Захватити Другог и Његову благословену другост, а затим осетити да се πραζνίна враћа, да се из часа у час шири тама свакодневице и истости. И *несτάση* – схватити сву недовољност и немоћ обреда у односу с Другим. Измиче – зато што сваком култу потенцијално прети што и свакој магији: манипулација божанским Другим. Јер, свешта тајна је само πρεδωρίје πλедања лица Другог, не и само πλεдање.

И *несτάση*. Шта остаје након свега? Једино пуноћа празнина, испуњена одсуством Другог – засићена празнина. *Ог таја ће сваки ποκυψαј запрљавања Иисуса Назарећанина, живој и вакрслој Христу, у мешавину πρисуства за свој резултат имашти једино мртво тело.* Сусрет с Другим је могућ само као сусрет с присуством Његовог одсуства, само као догађај αποφατичној κυψању свештотајинској.

И καθ је седео са њима – имамо заједницу, Еклисију. Узе хлеб, блаослови, πρελоми и даваше им – имамо Евхаристију. И πρειόνασθε τα – Други је пред њима откривени вакрсли Иисус Назарећанин. Присутни и живи Христос. И *несτάση* – тама ноћи историје се продужава. Остаје вера – искуство πодношења и πρειόνασθва и нейприсуства Другог – и тишина празног гроба, као и питање које хришћани постављају историји две хиљаде година: Где сме τα σταвили? Где си?

YБеограду ће од 22. до 27. августа 2016, Српски национални комитет за византологију, са својим председником, почасним потпредседником А. И. Е. В. Љубомиром Максимовићем, академиком, бити домаћин светског окупљања византолога и медиевиста на XXIII Конгресу византолога.

У позадини Српског комитета стоји прва и до сада једина Византолошка катедра – основана на Филозофском факултету у Београду 1906, као трећа у Европи (Минхен 1892, Париз 1899). У њеној организацији Србија је априла 1927. била организатор другог Међународног конгреса византолога. Данас је на челу предстојећег догађаја у Србији Византолошки институт – основан марта 1948, у САНУ, који са Катедром (Семинаром) чини целину и окосница је истраживања византологије.

Први Конгрес је одржан 1924. у Букурешту. Од 1961, сваке пете године, Међународна асоцијација византолога (Association Internationale des Etudes Byzantines – AIEB) повераја организовање оваквих конгреса једном од чланова – одређеном националном византолошком комитету. Оно што је почело као једна, временом се развила у сплет научних дисциплина – историја уметности, историја језика и књижевности, археологија, историја права, антропологија, нумизматика, дипломатија, теологија... – што су посебно показала последња три окупљања овог Конгреса (Париз 2001, Лондон 2006, Софија 2011).

Колико је Србија била еminentнији члан М. А. В., говори и то да је била домаћин већ другом Конгресу 1927. у Београду који је, за разлику од претходног

Византија – свет промена

ХХIII Међународни конгрес византолога

Пάντα μὲν γὰρ μεταβάλλεται, ἀπόλλυται δὲ οὐδέν

(Све с твари се мењају, али ништа није заборављено)

Максим Плануд

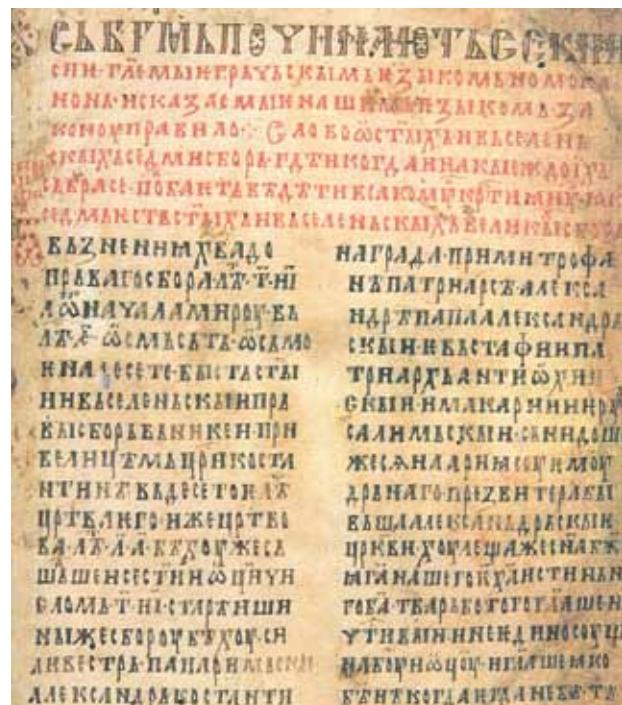
– са само шездесет научника из савезничких и неутралних држава, био допуњен и научницима из држава поражених у Првом светском рату, тако да их је у Београду било две стотине. Ово је учињено у још два на времата (1961, 2016), што је осим Грчке као чланице, једини такав случај.

Још на Конгресу у Оксфорду 1966, истакнуто је да је Византија која је трајала хиљаду година – створила основу света у којем смо данас, где посебну позицију заузима и баштини Православна Црква. Не само у оквиру ортодоксних народа комонвелта, утицај византијске сфере видан је и према околним иноверним народима, било да је реч о турској или итало-критској уметности (венецијански костим и церемонија) или англосаксонској уметности XI века, те утицај на народе северног басена Дунава, као и на Франке, и све до Португалије.

Да је ово још недоречена тема, стоји у податку да је на конгресима средином XX века бивало по 650 учесника (са око 300 радова), а на предстојећем се очекује преко хиљаду.

По угледу на византијске узоре : манастир Хиландар, Света Гора
(фото: hilandar.org)

Законоправило Светог Саве, Иловички препис – српски средњовековни споменик надахнут византијским Номоканоном
(извор: Википедија)

Од 2003. године Српски национални комитет за византологију фигурира као наследник Југословенског комитета који је именован 1948. године.

Овогодишњи скуп посвећује пажњу продубљивању разумевања Византије, која у различитим сегментима даје свој допринос и данашњих дана с једне стране, и прилика је младим истраживачима за изношење личних идеја и пројеката за будућа истраживања са друге стране.

Као пратеће манифестије Конгреса, ових дана у Историјском музеју Србије отворена је изложба *Свети Сава Српски*, а најављене су и друге тематске изложбе у Галерији САНУ, Музеју СПЦ у Београду, као и у другим сродним институцијама, где ће бити приказани рукописи, иконе, градитељство остварено у византијској традицији.

Византијски профил Србије – као директног сукцесора, надживео је и саму Византију, и провео је кроз вековни период турске окупације. Због тога ће овај скуп, препознат као културни идентитет земље, отворити председник Србије, Томислав Николић, који је уз УНЕСКО (г. Ирина Бокова, ген. сек.) и један од његових покровитеља.

Приредила мр Биљана Џ Костић

НАУКА, УМЕТНОСТ, КУЛТУРА...

Маријана Пешровић

УАНДРИЋГРАДУ

Први сајам књига

Први сајам књига у Андрићграду одржан је од 25. јуна до 10. јула 2016. године.

На сајму је представљено и издаваштво Српске Православне Цркве, а у оквиру њега представљена је и издавачка делатност Епархије захумско-херцеговачке – издања *Видослова*. Излаган је часопис *Видослов*, као и остала издања која су издата у претходном периоду. Епархијска издавачка кућа је своје активности пре и током овог сајма обављала са подршком Секретаријата за вере Републике Српске.

Извор: Епархија захумско-херцеговачка

У КРУШЕВЦУ

41. Беловодска розета

У суботу, 16. јула 2016. године, Епископ крушевачки Давид посетио је, у пратњи секретара проте Драгог Вешковца, парохију беловодску и у Храму Свете Тројице служио вечерњу службу, а потом је уз свештенство и цењене госте присуствовао традиционалној манифестацији 41. Беловодској розети.

У амфитеатру у Белој води, на свечаности поводом 41. културно-спортске манифестације „Беловодска розета“, заменик градоначелника Крушевца Весна Лазаревић уручила је награду Беловодска розета за изузетан рад у култури, драмској уметници Љиљани Стјепановић.

Извор: Епархија крушевачка

У БРЧКОМ

Изложба радова полазника школе „Небеска Царица“

У суботу, 16. јула 2016. године, у Брчком је одржана изложба пр-

вих радова друге и треће генерације полазника школе иконописа „Небеска Царица“, која делује и ради при Црквеном општини Брчко. Ово је трећа по реду изложба радова, а ученици су имали прилику да покажу све оно што су у претходном периоду савладали из области православног иконописа.

Присутнима се обратио Кристијан Кубатлија, један од предавача у овој школи. Он је говорио о икони и значају иконописања за православног хришћанина. На крају, изложбу је и званично благословио и отворио духовник и идејни творац ове школеprotoјереј Небојша Драшкић, који је свим ученицима школе честитao и по жеleo још много оваквих изложби у њиховом раду, које ће красити како простор светосавског дома, тако и будући атеље и галерију која се гради у оквиру Културно-административног центра.

Духовни део ове свечаности улепшали су својим дивним појањем чланови црквеног хора „Свети Стефан Дечански“, који раде при црквију општини у Брчком.

Извор: Епархија зворничко-тузланска

У БЕЧУ

Концерт за Цркву Светог Саве у Њујорку

У недељу, 17. јула 2016. године, у свечаној сали магистрата трећег бечког округа, одржан је

добротворни концерт у организацији СПКД „Просвета Аустрија“, а под покровитељством Епископа аустријско-швајцарског Андреја.

Концерт је организован како би се прикупила средства за обнову недавно изгореле Цркве Светог Саве у Њујорку. Наступ је организован извођењем виолончелисткиње Ане Топаловић и хармоникаша Николе Ђурића са још неколико извођача, а сви су показали своје професионално знање извођења музичких ремек дела на највишем нивоу.

Догађају је, поред Епископа Андреја, присуствовала и делегација из амбасаде Републике Србије у Бечу на челу са амбасадором г. Пером Јанковићем.

Епископ Андреј се на крају концерта обратио свима захваливши се на дивном програму, али на првом месту изразивши дубоку захвалност за иницијативу овакве врсте, и за велику вољу и труд који су талентовани уметници уложили у овај пројекат.

Извор: Епархија аустријско-швајцарска

У БЕРАНАМА

Изложба дела Стевана Лабудовића

Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије присуствовао је отварању изложбе која је 20. јула 2016. године уприличена у Галерији Полимског музеја у Беранама. Реч је о изложби дела Стевана Лабудовића, филмском камерману и фотографа.

Стеван Лабудовић је рођен у Беранама 28. децембра 1926. године, у породици Милутина Лабудовића, књижара.

Изнет је предлог да се Лабудовићу додели највише признање општине Беране – Награда „21. јул“ за 2016. годину, а жири за доделу награде је већином гласова и одлучио да се ово високо признање додели Стевану Лабудовићу, филмском камерману и фотографу, и Горану Шћекићу, карикатуристи.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

Извештај Европског парламента о верској слободи у свету

У једном од најновијих закључака у извештају Европског парламента о верској слободи у свету истиче се да Европска унија чини премало како би зауставила патње, прогоне и убијања хришћана широм света. Док у Ираку и Сирији хришћани незаустављиво нестају, истовремено постaju најпрогоњенија верска заједница у свету. Осим хришћана, верске мањине су прогоњене у чак 53 земље, а стање је посебно драматично на Блиском истоку, у Нигерији и Пакистану.

Ситуација је најгора на територији самозване Исламске државе у Сирији и Ираку, где би хришћанске заједнице које на том подручју живе 2000 година могле потпуно нестати. Посебно се истиче проблем присилног обраћења и претеривања хришћана, а на примеру Ирака можемо видети колика је величина тог злочина – од милион и 200 хиљада хришћана колико их је било 90-тих година, 2015. број хришћана у Ираку је пао на нешто више од 250.000.

Слична је судбина хришћана у Сирији, где је њихов број са 2 милиона (2011. године) пао на, како се проценjuје, између 600 хиљада и 900 хиљада. Посебно ваља поменuti град Алепо где сада живи 60.000 хришћана, а где их је пре рата било више од 400.000. Реч је о системском прогону који обухвата и Јазиде, и неке муслиманске мањине.

Пакистан се у извештају помиње због закона о бласфемији који предвиђа смртну казну за онога

Анибале Гамарели, папски кројач у шестој генерацији

Анибале Гамарели, зван као „папин шнајдер“ се у 84 години преставио у Господу 12. јуна 2016. г. у Риму.

Гамарели је био шеф традиционалног римског шнајдерског салона који је шио искључиво литургичке одједже.

Ова породична кројачка радионица „Ditta Annibale Gammarelli“ која је основана

1798. г. у сенци Пантеона, кројила је кроз генерације литургичке одједже за различите папе до данас, укључујући међу њих и садашњег папу Фрањује.

И његови претходници Јован Павле II, Јован Павле I, Јован XXIII и Пије IX носили су одједзе које су за њих кројили у кројачкој радионици Гамарели. Само је папа Бенедикт XVI у близини Ватикана имао свог кројача, чије су цене биле нешто повољније.

Гамарели је о свакој конклави пред избор новог папе скрајао три одједзе различитих величина које су биле полагане у Сикстинску капелу. Пет генерација Гамарелијевих одевали су папе. Након смрти Анибала Гамарелија, породично предузеће прелази у руке шесте генерације. Овај кројачки салон ће убудуће водити Анибалеов син Стевано, и његови синовци Максимилијан и Лоренцо.

Ово предузеће основао је 1798. г. Ђовани Антонио Гамарели, и још од папе Пија VI овај кројачки салон важи за „шнајдера клирика“. Још од 1874. г. место овог салона је у Via Santa Chiara 34, само неколико корака у позадини Пантеона, у партеру здања које је Папска дипломатска академија.

У години 2000, на прелазу у трећи миленијум, је Ditta Annibale Gammarelli уведена у регистар историјских радњи Рима, која је можда најстарија радња у директној сукцесији од оснивања у рукама једне исте фамилије.

Хиљаде жупника, стотине бискупова и кардинала су одевани код Гамарелија откако је Пије IX постао бискуп Рима. Са зидова овог кројачког салона на муштерије гледају портрети последњих девет понтифекса, док се нова генерација Гамарелијевих припрема да скраја литургичке одједзе за нове папе.

Прошођакон Зоран Андрић

ко клевеће ислам. Још строжија правила на снази су у Саудијској Арабији.

Што се тиче Африке, стање је критично у Средњеафричкој Републици у којој су наоружане исламистичке групације током 2015. убиле више од 1200 хришћана.

У Судану и Нигерији, у којој је у 12 северних области на снази шеријатски закон, немуслиманни живе под сталном претњом бичевања и осакаћења. У мно-

гим афричким земљама постоји стални проблем бомбашких напада. Хришћани нису само прогоњени, него и дискриминисани на правном пољу.

У бројним уставима постоје видљиве дискриминације у односу на немуслимане. Многи представници цркава и црквених организација упутили су критике европским установама због тога што премало чине да би заштитиле хришћане.

Извор: Инфо-служба СПЦ / сиц.срб

ИЗ ЖИВОТА ЦРКВЕ

Зорица Нешин

У ЕПАРХИЈИ СРЕМСКОЈ

Целокупан колектив ОШ у посети Малој Ремети

Јун 2016. године остаће упамћен у Старим Бановцима по једном несвакидашњем и посебном догађају. На дан празника Светог Тимотеја Пруског, у манастир Мала Ремета дошао је целокупан колектив ОШ „Слободан Савковић“ из Старих Бановаца. У овој древној фрушкогорској светињи наставници су најпре присуствовали Светој Литургији, којом је началствао протојереј-ставрофор Душан Петровић, ректор Карловачке богословије у пензији. Наставнике и особље ове школе на Свету Литургију је довео вејроучитељ Бранислав Керечки.

Чињеница да је целокупан колектив једне школе био гост неког од манастира заиста је реткост, а поставља се питање: Да ли се уопште негде и десило нешто слично? Током ручка отац Мирко Тишма је одржао кратко слово о историји манастира, а затим је директор школе Бошко Милојевић уручио игуманији пригодне дарове. Мати Рафаила је поклонила школи икону Пресвете Богородице, а сви присутни су добили по једну књигу. После заједничког фотографисања уследио је растањак, а уз звуке манастирских звона ови несвакидашњи и посебни гости напустили су манастир.

Хаџи Стефан Гавровски

У БЕОГРАДУ

Слава храма на Централном гробљу

Светом Архијерјском Литургијом коју је служио Епископ топлички Арсеније, Храм Рођења Св. Јована Крститеља на Централном гробљу у Београду обележио је храмовну славу на Ивањдан, 7. јула 2016. године. Епископа и свештенослужитеље, верни народ, парохијани храма и старешина храма Драган Павловић дочекали су белим платном које је било постављено до цркве.

У ВАЉЕВУ

Дар српском роду и покољењима

У четвртак 21. јуна 2016. у порти Покровске цркве у Ваљеву, представљене су књиге нашег познатог публицисте Антонија Ђурића Јуриши у поробљену отаџбину и Србији срце на дар.

Ради се о 26. и 27. књизи нашег култног писца, посвећеним Првом светском рату и пријатељу и чуvenом борцу за српске интересе, истину и правду др Арчибалду Рајсу. Књиге су изашле у издању Духовној луји и часописа Православље, почетком ове године, а књига Јуриши у поробљену отаџбину је за мање од три месеца продаја доживела већ друго издање.

У прелепој порти ваљевске цркве, преко стотину гостију имало је прилику да чује изванредно предавање познате режисерке драме „Солунци говоре“ – Цисане Мурисидзе, иначе одликоване Орденом Светога Саве другог степена – за заслуге и допринос култури. Затим су се публици обратили Милун Јевтић, графичар у пензији, заслужан за штампу Сабраних дела Светога Владике Николаја у Химелстриу, публициста и књижевник Миша Матић, те новинар, писац, и члан Руског клуба књижевника Рајко Ђурђевић. Последњи се публици обратио аутор Антоније Ђурић, који нас је у дирљивој беседи подсетио какве смо очеве имали, где смо некада били, и којим путем идемо сада.

Ово незаборавно вече, по благослову Епископа ваљевског Милутина, припремили су свештеници Покровске цркве уз велику помоћ преподобне игуманије манастира Ђелије мати Гликерије и њеног сестринства. Оне су за ту прилику публици поделиле одштампане Блајвеснике са изабраном текстовима нашег познатог писца најлепших отаџбинских књига. У време немаштине, и тешког материјалног стања у издаваштву, и поред значајних материјалних губитака, ово је било тринаесто представљање десет и седам Ђурићевих књига у протекле две године у Србији, чиме се аутор одужио српском роду и задужио будућа покољења.

Горан Вељковић

БРАТУНАЦ
Сјећање на 3.500 убијених Срба

Код Централног спомен-крста, 9. јула 2016. године у Братунцу, положено је цвијеће у оквиру централног обиљежавања страдања око 3.500 Срба из Средњег Подриња и Бирча које су убили припадници тзв. Армије БиХ током протеклог рата.

Цвијеће су положили предсједник РС Милорад Додик, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Србије Александар Вулин, амбасадор Србије у БиХ Станимир Вукићевић, изасланик Амбасаде Русије у БиХ, представници ОХР-а, и други.

Претходно је служен паастос на братуначком Градском гробљу, којим је начаљствовао Његово Преосвештенство Епископ зворничко-тузлански Хризостом и прислужене су свијеће за покој душа настрадалих.

Централни комеморативни скуп одржава се поводом 24 године од великог страдања Срба у околини Сребренице и Братунца на Петровдан 1992. године, и у знак сјећања и одавање почасти свим Србима средњег Подриња убијеним и погинулим у протеклом одбрамбено-отаџбинском рату.

Извор: Срна

УЈАСЕНОВЦУ

Празник Преп. Самиона

Светом Архијерејском Литургијом коју је у манастирском Храму Рођења Св. Јована Крститеља у Јасеновцу, 10. јула 2016, служио Владика пакрачко-славонски Јован, молитвено је прослављен празник Преподобног Сампсона Странопримца. Са сестринством ове свештене обитељи, верним народом и гостима, Преосвештеном Владици саслуживали су свештеник Владимир Малешевић, парох у Бајиној Башти из Епископије жичке, и протојакон Милан Томашевић.

Честитајући празник, архипастирском беседом након прочитаних одељака из Светог Писма, окупљеним верницима обратио се Преосвештени Владика истичући значај Цркве Божије као заједнице верних објединење у Христу и извршавању заповести Његових. Пример испуњења ових речи и вршења заповести Господњих, ово „мало стадо“ показало је учешћем у Светом причешћу, потврђујући тиме себе активним члановима Цркве Христове.

Извор: Епархија славонска

У БИЈЕЛОМ ПОЉУ

Традиционална литија

Традиционална Петровданска литија, коју је предводио Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије, одржана је на Петровдан, 12. јула 2016. у Бијелом Пољу.

Владика Јоаникије је, након литије и доласка пред Цркву Св. апостола Петра и Павла, казао да се на овај велики празник Светих првоврховних апосто-

ДОБРОЧИНСТВО
Поклоничка агенција Српске цркве
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445
info@dobrocinstvo.rs
www.dobrocinstvo.rs

Хиландар
14 - 18. септембар

Крстовдан у Светој Земљи
23 - 28. септембар

23. септембар - 03. октобар

Древна Јерменија
24. септембар - 02. октобар

Будимпешта - Сентандреја
12 - 15. октобар

Острог
Сваког викенда

ла Петра и Павла, поводом славе овог светог храма, ишло за онима који су први узели свој крст и кренули за Господом Исусом Христом.

„Ми овде обновљамо у Лимској долини стару традицију. На светим водама Лима, где је много манастира. Као што стара пјесма каже: 'Од извора до увора Лима, 70 манастира има'. И данас дошли су нам свештеници из Никшића, Берана, Прибоја и Пријепоља. Из Крушевца, и многи нам драги гости са разних страна“, бесједио је Вл. Јоаникије.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

У КРАЉЕВУ

Дан 2. бригаде КоВ

На Петровдан, у касарни „Рибница“, у Краљеву, традиционално је прослављен дан 2. бригаде Копнене Војске.

Прослава је започета Светом Архијерејском Литургијом у богослужбеном простору који је посвећен Св. апостолима Петру и Павлу. Саслуживали су војни свештеници капетан Борђе Димић и потпоручник Владан Вуковић, као и архијерејски намесници жички протојереј Миломир Радић, јереј Дејан Марковић и протојакон Александар Грујовић. У току Св. Литургије, Епископ жички Јустин обратио се свим са-

једанаесто коло матураната Призренске богословије, генерација 1961-1966, прославља ове године 50 година матуре. Прослава ће се одржати у Призренској богословији у Призрену, 3. и 4. септембра 2016. године. За сва обавештења обратити се Вукмиру Јевтићу на телефоне: 063/85-84-948 или 028/86-644.

браним припадницима 2. бригаде КоВ, на челу са командантом пуковником Жельком Кузмановићем.

Након Св. Литургије, дочеком војничке заставе и свечаним постројавањем отпочет је војни део прославе. Том приликом заступник команданта, пуковник Желько Кузмановић, пригодним говором је пожелео је добродошлију гостима. Међу многобројним војним званицима и гостима, свечаност су увеличали представници градске управе, Министарства унутрашњих послова, Удружења војних пензионера, Удружења ратних ветерана ратова деведесетих година и других институција града и округа.

Помоћник војној свештеници, старији водник прве класе Милош Коцић

У ХЕРЦЕГОВИНИ

Слава Петропавловског манастира

У уторак, 12. јула 2016. године, Петropavlovски манастир је прославио манастирску славу Светом Архијерејском Литургијом коју је служио је Владика захумско-херцеговачки Григорије уз саслуживање Владику Атанасија (Јевтића) и свештеника из више епархија наше помесне Цркве.

Послије читања Светог Јеванђеља бесједио је Владика Атанасије. У току Свете Литургије учин је руко положен је сабрат манастира Тврдош Антоније. Светој чаши је, као и увијек на овај дан, приступило неколико стотина верника који су се причешћивали из више птира. Након тога, благочестиви народ је уз појање тропара учињио свечану литију око манастирске порте. По повратку, испред Храма Св. апостола Петра преломљен је славски колач приликом чега се присутнима обратио Владика Григорије.

Извор: Епархија захумско-херцеговачка

ИЗ ЖИВОТА ЦРКВЕ

Зорица Нештић

У АЕМ

Посета деце из Русије

Његово Преосвештенство Епископ топлички Арсеније, викар Патријарха Српског, дочекао је 15. јула 2016. године у Саборном храму Св. Архангела Михаила у Београду децу из Русије – полазнике шеснаесте „Школе пријатељства“.

Деца су допутовала у Београд у пратњи свештеника Сергеја Шастина, старешине Крутицког подворја и заменика председника Одељења за омладину Светог Синода Руске Православне Цркве. По устаљеној пракси, пред почетак својих активности малишани су дошли на благослов у Патријаршију српску. Ове године „Школа пријатељства“ трајаће од 15. до 27. јула на Тари, где ће боравити 150 деце из Русије, Србије, Црне Горе и Републике Српске.

У ЛЕНОВЦУ

Хајдук Вељкови дани

Епископ тимочки Иларион служио је 16. јула 2016. године Свету Архијерејску Литургију у Цркви Преноса моштију Св. Николаја у Леновцу. Са служивали су архијерејски намесник бодљевачкиprotoјереј Дејан Миливојевић, protoјереј Стеван Станојевић, надлежни парох и јеројакон Илија, сабрат манастира Буково. За певницом је појао зајечарски хор источно-црквеног појања „Свети Никодим Тисмански“.

После Литургије Владика је присуствовао манифестацији „Хајдук Вељкови дани“ и отварању музеја „Хајдук Вељка Петровића“.

Извор: Епархија шимочка

У МИКУЛИЋИМА

Слава манастира

Дан уочи празника Преподобног Сергија Радоњешког, храмовне славе манастира у Микулићима подно Румије, Митрополит црногорско-приморски Амфилохије служио је 17. јула 2016. са свештенством у овом манастиру Свету службу Божију.

У току службе Митрополит Амфилохије је рукопложио у чин ђакона дипломираниог теолога Александра Лекића. Након читања Јеванђеља беседио је свештеник из Руске Православне Цркве који борави у Црној Гори, protoјереј Дмитриј Смирнов. Он

У ОРАХОВЦУ

Чекање дуго 18 година

Тачно 18 година је прошло од једног од највећих злочина почињеног над Србима на Косову, масовног киднаповања житеља општине Ораховац. У оружаним нападима припадника тзв. Ослободилачке војске Косова, у периоду од 11. до 22. јула 1998. убијено је седам људи, а више од 100 Срба и Рома одведено у затворе и логоре ОВК. Протерано је сво српско становништво из села Ретимље, Оптеруша и Зочиште. Уз посредовање активиста Црвеног крста, ослобођена је група од 35 цивила, док се осталима губи сваки траг. Почетком 2005. у јамама у Малишеву и Волујаку су нађени остаци 36 киднапованих у јулу 1998, док више од 20 породица до данас не зна каква је судбина задесила њихове најближе.

Подсећајући се на стравичан злочин, дан масовног киднаповања Срба у општини Ораховац 1998, Удружење породица киднапованих и несталих лица на Косову и Метохији организовало је 18. јула 2016. паастос. Породице су на београдском гробљу Орловача положиле цвеће поред спомен-плоче „За незаборав“ свим жртвама. У Дан сећања на жртве, паастос је одржан и у Великој Хочи. Служио је Епископ рашко-призренски Теодосије, а присуствовао је и заменик директора Канцеларије Владе Србије за Ким Душан Козарев. Потом је у Дому културе одржан пригодан програм.

Осим у Ораховцу, масовних киднаповања Срба било је и на угљенокопу Бељаћевац код Обилића, као и у општини Исток, а касније и на другим местима у којима су живели Срби. Породице трагају за још 1.654 нестале особе са подручја Косова и Метохије. Срби стално апелују да они који знају, пријаве места потенцијалних гробница, али је мало таквих информација. Апел представља и обелиск у Грачаницама, постављен на дан несталих особа на Косову.

је говорио о најважнијим детаљима из житија Преподобног Сергија Радоњешког. Након причешћа вјерних храм је три пута опходила славска литија, а онда је Митрополит Амфилохије са свештенством благосиљао славски кољач. Потом је приређена славска трпеза за хришћанске љубави.

Извор: Митрополија црногорско-приморска

У ОЋЕСТОВУ

Прослава Свете Недеље

На празник Свете Великомученице Недеље, 17. јула 2016. године, Епископ далматински Фотије служио је Свету Архијерејску Литургију у Оћестову.

У манастиру који носи име велике светитељке на њен дан, као и многих претходних година, скupili су се верници из Далмације, али и разних крајева света који имају жељу да овај пра-

знак проведу у својој отаџбини. Њима се након Свете Литургије обратио Владика Фотије, говорећи о подвигу Свете Великомученице Недеље.

Владика је објаснио да је за многе неразумљиво зашто је потребно да човек страда да би се спасио, али да је управо то пут смирења, спасења и љубави. Тим путем су ишли Свети апостоли и многи светитељи након њих, а нит мучеништва протеже се све до данас. „Нама у Далмацији мучеништво није страно, јер је овде православни Србин и даље мученик. С једне стране ту је унутрашње распеће које се односи на борбу са човеком греха у нама самима, а са друге мучеништво контекста у коме живимо који је врло често неповољан за Цркву Христову. То су историјске околности почев од првих прогона хришћана, до најновијега гоњења после Другог светског рата, а како неки светогорски оци и пророци нашег времена кажу, све оне воде ка новом рату и великим прогону. Треба да будемо достојанствени православни Срби и молимо се и за оне који нас не воле, јер је човек који је испуњен љубављу према Богу и ближњем своме ис-

пуњен Божијим благословом и у вечности га очекује вакрсење“, поручио је Епископ далматински.

Извор: Епархија далматинска

У ПРИЗРЕНУ

Љубављу засијала Богородица Љевишке

После сукоба на Косову и Метохији 1999. године, 17. јула 2016. године у центру Призрена, у Цркви Богородице Љевишке, обављено је прво српско венчање.

Неду Голубовић из Котора и Ивана Зечевића из Бијеле код Херцег Новог је у једној од најлепших цркава, пред десетак призренских Срба, венчао је свештеник Ђорђе Стефановић.

„Сам Бог зна колико је времена прошло од претходног венчања, ово је велика радост за све нас“, рекао је свештеник Ђорђе који после обнове храма служи у њему.

„Осећам и знам да је ово велика светиња и да сви ми припадамо овом граду“, рекао је младожења Иван испред цркве која је тешко пострадала у појару 17. марта 2004. године.

Цркву Богородице Љевишке (Св. Петке) подигао је краљ Милутин 1307. године, како је забележено у рељефном натпису на спољној страни олтарског дела. То је једна од великих Милутинових петокуполних задужбина. Богородица Љевишка је од јула 2006. уписана на Листу светске културне баштине УНЕСКО-а, поред Пећке Патријаршије и Грачанице, уз претходно уписан манастир Дечани.

У КАРЛОВЦУ

Слава Епархије горњокарловачке

У недељу, 17. јула 2016. године, у Саборном храму Светог оца Николаја Мирликијског у Карловцу прослављена је успомена на заштитника Епархије горњокарловачке – Светог свештеномученика Саву, Епископа горњокарловачког, и са њим пострадале свештеномученике и мученике.

Мноштво верног народа из разних крајева Епархије окупило се у светом храму да једним устима и једним срцем узнесе песму дивним угодницима Божијим, којима страдања и муке

телесне радост вечног блаженства постадоше. Светом Архијерејском Литургијом началство вао је Епископ горњокарловачки Герасим уз саслужењеprotoјерејаставрофора Миће Костића, protoјереја Миле Ристића, protonамесника Милидрага Стокановића и protonамесника Горана Славнића. Богослу жење су својим појањем улепшали чланови хора парохије ријечке, заједно са свештенством Епархије горњокарловачке.

Након освећења славског колача и кољива у част заштитника Епископије горњокарловачке, пригодном беседом свим присутним епархијотима Епископ Герасим је честитао велики празник и славу богоспасаване Епархије горњокарловачке.

Извор: Епархија горњокарловачка

У МИТРОПОЛИЈИ ЗАГРЕБАЧКО-ЉУБЉАНСКОЈ

Нови пастир на Њиви Божијој

У четврту недељу по празнику Свете Педесетице, 17. јула 2016. године, на празник Св. Андреја Критског и Св. свештеномученика Саве Горњокарловачког, у катедралном Храму Преображења Господњег у Загребу, Митрополит загребачко-љубљански Порфирије началствовао је Евхаристијским сабрањем, уз саслужење братства Саборног храма, загребачких ђакона и верног народа Божијег.

После великог входа на Светој Литургији, Митрополит Порфирије је

рукоположио ђакона Славена Јовичића у чин презвитера. Високопреосвећени је честитао новорукопложеном презвитеру, оцу Славену, благословено свештенство и пожелео му успешан рад у пастирској служби. Литургијско сабрање продужено је у просторијама Музеја СПЦ у Загребу.

Извор: Митрополија загребачко-љубљанска

У РАЈЕВОМ СЕЛУ

Усташки графити у православном храму

Поруке мржње према Србима и усташки симболи осванули су ујутру, 21. јула 2016., на зидовима православног храма у Рајевом селу. Свештеник и неколико мештана из Рајевог села код Жупање у Хрватској, кренули су рано ујутру у Храм Светог Прокопија да на крсну славу храма служе службу Божију, међутим дочекало их је крајње непријатно изненађење. Непозната лица су у току ноћи провалила у храм и на зидовима неписмено исписала поруке мржње.

Уништени зидови православне богољубље и поруке мржње сведоче о тешком животу Срба у Хрватској.

- Градећи цркве, градимо себе -

Помозимо обнову храма у Грмљанима

По благослову Епископа захумско-херцеговачког Григорија, надлежни парох отац Милош Ловрић заједно са Црквеним Одбором, покрену је обнову Храма Светог Николаја у Грмљанима. Према предању овај храм је саграђен још у 15. веку и уврштен је у баштину културно-историјских споменика од стране Завода за заштиту културно-историјског наслеђа.

До сада је прикупљен један део средстава, те верни народ из Херцеговине колонизован у Гајдобрима израђује иконостас. Позивамо све људе добре воље да помогну у складу са својим могућностима. Помоћ се може уплатити на жиро-рачун:

Српска православна Црквена Општина требињска

Црквени одбор Грмљани

Рачун: 5517002229537841

Црквени одбор Храма Светог Николаја у Грмљанима

НАРУЦБЕНИЦА

Шифра претплате
(попуњава служба претплате)

Претплаћујем се
на следеће часописе
(означите жељени часопис
и начин претплате)

Име и презиме наручиоца:		ПТТ број и град:	
Адреса:		Држава, епархија:	
Часопис	Годишња претплата		Начин слања (важи за иностранство)
	Србија	Иностранство	
Православље	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом
Православни мисионар	500 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом
Теолошки последи	900 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом
Гласник СПЦ	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом
Светоносавско звонце	690 динара	25€	Обичном поштом
		30€ за Европу или 40€ ван Европе	Авионом

Наруџбеницу слати на адресу: „Православље“ – Српска Патријаршија, Краља Петра 5, 11000 Београд, Србија